

אור וחיות

מבית מעיינותיך | גליון 15 | כסלו ה'תשע"ט

שלבי גילוי החסידות

פיענוח הרשימה
משנת תרע"ט

19

מבצע תפילין

התכתבות הגר"י הוטנר
זצ"ל עם כ"ק האדמו"ר
מלובאוויטש זי"ע

9

נס וטבע

ב' דרגות באלקות
ומעלת הנס שבתוך הטבע

3

תוכן העניינים

בפתח הגליון

ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים.

בעומדנו בחודש כסלו, שבו חלים ימי החנוכה וגם י"ט כסלו, יום גאולת בעל התניא, אשר העיד בעצמו שבגאולתו היו ניסים עצומים, עד שאפילו העמים והשרים אמרו כי מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו – מצאנו לנכון לפתוח במאמר המבאר את מהות ומעלת הניסים ומקומם בעבודת השם על-פי תורת החסידות.

שלבי גילוי החסידות – ברשימה שכתב כ"ק אדמו"ר הרשב"ב זי"ע לפני מאה שנים, בי"ט כסלו תרע"ט, הוא מבאר מדוע התגלות החסידות הייתה תחילה כגילוי שמיימי ואחר כך בהבנה והשגה. רשימה מרתקת זו מובאת בזאת לצד פענוחה והרחבת הדברים, ובה מתבאר למעשה תהליך התפתחות תורת החסידות, בדרך מקבילה לשלבי התגלות התורה, מתחילת הבריאה ועד מעמד הר סיני.

מאמר המשך על קשר המכתבים המרתק בין כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע לבין הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, בעל "פחד יצחק", מחשובי בעלי ההשקפה והמוסר בדור האחרון. במאמר זה התמקדנו בהתכתבות הלכתית שהיתה ביניהם בגדר "מתעסק במצוות", בעקבות קריאתו של כ"ק אדמו"ר זי"ע להניח תפילין לכמה שיותר יהודים, בלי הבט על מצבם הרוחני.

'קונטרס התפילה' הוא הקונטרס הראשון שכתב כ"ק אדמו"ר הרשב"ב זי"ע, ומדבריו אנו למדים שהתפילה היא המטרה הראשית שאליה מכוונת תורת החסידות; היא התועלת העיקרית שיש להפיק מלימוד החסידות; והיא "איבר שהנשמה תלויה בו" – גוף העבודה שבו תלויים וממנו מסתעפים כל שאר ענייני עבודת ה'. לרגל הוצאת הספר מחדש עם ביאור על-פי שיעוריו של המשפיע הגה"ח הרח"ש דייטש שליט"א, מובאת בזאת סקירה נרחבת על הספר ותוכנו.

מערכת "אור וחיות"

3 נס וטבע

מהות ומעלת הניסים, ומקומם בעבודת השם על-פי תורת החסידות

9 מבצע תפילין והכוונה הנחוצה

שקו"ט של הגר"י הוטנר זצ"ל עם כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע – מאמר המשך

19 שלבי גילוי החסידות

פיענוח רשימה מכ"ק אדמו"ר הרשב"ב בשנת תרע"ט

25 כי קרוב אליך הדבר מאוד

עבודת התפילה – קונטרס עבודת התפילה המבואר בהוצאת 'מעיינותיך'

יוצא לאור על ידי ספריית מעיינותיך
ת.ד. 36251 ירושלים

להצטרפות למנוי: 072-2792066
לשליחת תגובות בפקס: 072-2792060
לתגובות ולקבלת הגליון בדוא"ל:
orvechayoot@gmail.com

עריכה: הרב יהודה כהן, הרב ישראל לב,
הרב מנחם ברוד, הרב משה שילת

נס וטבע

הניסים הם יסוד גדול בתולדות עם ישראל,
ועם זה עבודת האדם צריכה להיות בתוך טבע
העולם דווקא. התכלית אינה לשבור את
הטבע, אלא לגלות בתוכו את הכוח האלוקי
שלמעלה מן הטבע

הרב דוד אולידורט

שמתי". כלומר, גם חוקי הטבע ודרכי הטבע הם מעשי ידי השם. ולא עוד אלא שהנהגת הטבע יש בה גילוי אלוקות, כפי שמבואר גם בשו"ת חכם צבי שא"ל להם' בגימטרייה 'הטבע'. זה גופא שיש חוקי טבע הוא מעשה ידי השם, כמו שכתוב "עוד וגו' ויום ולילה לא ישבותו".

יתרה מזו, עיקר עבודת האדם הוא בתוך חוקי הטבע ודרכיו ועל-פי הטבע דווקא, ועד שמצאנו בגמרא (שבת נג, ב) שאביי אמר על אדם אחד כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית. וכמו בקיום המצוות, שקיום מצוות הוא בדברים טבעיים דווקא, ובעניין 'חיתים שירדו בעבים' (מהעננים) יש שאלה אם מותר להשתמש בהם למזבח. וכן לענין מצוות הדלקת המנורה ידוע שהחיוב הוא שיהיה זה שמן זית ולא 'שמן נס'. וגם כל עיקר מהות העבודה הוא שבתוך חוקי הטבע דווקא ישקיע האדם את כל כוחותיו בעסק התורה והמצוות, ודרכם יפרסם את אחדותו של הקב"ה. ועד שפסק מפורש הוא – "אין סומכין על הנס".

לפי זה נראה, שעיקר סדר העבודה הוא בדרך

אחד הדברים המייחדים את ימי החנוכה הוא עניין הניסים. גם ביציאת מצרים היו ניסים גדולים ועצומים, וגם בפורים היה נס של הצלת ישראל מגזירת המן, אבל בכל-זאת, המושג 'נס' ו'ניסים' נידון בהרחבה גדולה ומכמה היבטים בהקשר לחנוכה דווקא.

ראשית יש חיוב של אמירת 'ועל הניסים' בתפילה (דבר שיש גם בפורים), ומלבד זאת אנו מברכים בעת הדלקת הנרות ברכה מיוחדת 'שעשה ניסים לאבותינו', ובתפילת 'הנרות הללו' מזכירים כמה פעמים את הניסים של חנוכה – "על התשועות ועל הניסים", "על ניסוך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך". הרבה מדיני נרות חנוכה הם בגדר 'פרסומי ניסא', פרסום הנס. כללו של דבר, ימי החנוכה ימי ניסים המה.

מן הראוי אפוא לעמוד על מהות ומעלת הניסים ומקומם בעבודת השם על-פי תורת החסידות.

התנהלות העולם בדרך כלל היא על-פי חוקי הטבע. גם הם מקורם כמובן בקב"ה, ועליהם נאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא

שתי דרכי הנהגה

להבנת הדברים יש להקדים את דבריו הידועים של רבנו יצחק עראמה, בספרו 'עקידת יצחק', פרשת בא (שער לח), אשר "כמו שסדר המציאות לפי הטבע הנהוג יעיד על אמיתת מציאותו יתברך, כן ענין שידודו והריסת טבעו לפעמים יגיד שם כבוד מלכותו". וממשיך לבאר שם שגם מהנהגה הטבעית אנו משיגים את גדולת הבורא יתברך, אך בכל-זאת ההנהגה הניסית נעלית יותר.

מזה נמצאנו למדים שאפילו אדם שהגיע למדרגה זו, שהוא מכיר את גדולתו יתברך מתוך דרכי הטבע, היינו שכבר התגבר על החיסרון הנ"ל הקיים בדרכי הטבע, שהוא ההעלם וההסתר של היות מנהיג לבירה זו, הנה גם אדם זה יכול להגיע למדרגה נעלית יותר על-ידי עניין הניסים, כי על-ידי הניסים ביכולתו להגיע להכרה עמוקה ונעלית יותר של גדולתו יתברך.

עיקר הדבר מבואר בתורת החסידות, שבאמת שני אופני הנהגת העולם, ההנהגה הטבעית וההנהגה הניסית, שורשם בשתי מדרגות עליונות באור האלוקי, היינו בשפע האלוקי המאיר מאת הקב"ה לעולם. הנהגת הטבע שורשה מהאור המכונה 'ממלא כל עלמין', וההנהגה הניסית שורשה מאור ה'סובב כל עלמין'.

פירוש הדברים: אמרו רז"ל "מה הנשמה מלאה את הגוף, כך הקב"ה ממלא את העולם". כלומר, יש מדרגה בכוח האלוקי המחיה את העולם שהיא ברוגמת הנשמה המחיה את הגוף. הארה זו היא כפי שהקב"ה השפיל את עצמו וצמצם את אורו הבלתי-מוגבל באופן שכוחו יוכל להתלבש ולהחיות כל נברא ונברא על-פי טבעו, תכונותיו ומגבלותיו. מאור זה, שהוא אור מוגבל (על-פי רצונו יתברך), נמשכת הנהגת הטבע. ובמילים אחרות – שורשם של חוקי הטבע הוא בכוחות האלוקיים המנהלים את העולם, מפני שכוחות אלה הצטמצמו על-פי רצונו יתברך באופן שהם נותנים מקום לברואים.

הטבע, וזה שלפעמים הקב"ה עושה ניסים הוא רק כעין סיוע צדדי. כי מכיוון שדרכי הטבע הן באופן הנותן מקום לטעות שאין ח"ו בעל הבית לבירה זו, עושה הקב"ה ניסים ונפלאות, להזכיר לאדם שיש בעל הבית לבירה זו והכול הוא בכוחו יתברך ושגם הטבע מעשה אלוקים הוא.

אלא שאם כן, המשמעות היא שהניסים הם רק 'בדיעבד' ומחמת חסרון האדם, כי מאחר שהאדם לוקה בחסרון בכוח ראייתו והשגתו להכיר את יד השם, לכן צריך להיות לפעמים עניין הניסים.

אבל בעומק הדברים קשה לומר שזה כל עיקר עניין הניסים. כשמעיינים בתולדות עם ישראל רואים שכל יסוד עם ישראל וכל המאורעות המכריעים שאירעו במהלך ההיסטוריה הכול נס גדול אחד הוא.

לידת יצחק אבינו (שהוא הראשון שנולד יהודי) היתה על-ידי נס. אחר-כך היו ניסי יציאת מצרים, ההליכה במדבר, כיבוש הארץ, עשרה ניסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש, הניסים שעל-ידי השופטים והנביאים וכו'.

ובזמן הגלות הרי כל קיום עם ישראל הוא בנס, כדברי המדרש שישאל בין האומות הם ככבשה אחת בין שבעים זאבים וגדול הרועה ששומר את הכבשה. ויתר על כן, אפילו לעניין פרנסת ישראל בזמן הגלות אמרו חכמינו שהפרנסה היא בנס, כמו קריעת ים סוף וכמו המן.

מכל זה מוכח, שהניסים אינם רק דבר צדדי הבא לתקן את חסרון האדם, אלא זה חלק עיקרי ויסודי ומהותי במהות עם ישראל מצד עצמו, עד שזהו כל יסוד קיומו של העם היהודי.

נמצא שבהכרח לומר ששניהם אמת. מצד אחד מהותו של עם ישראל היא עניין של נס, שלמעלה מהטבע, ובה בעת אין הכוונה שהטבע יבוטל, אלא שבתוך דרכי הטבע יעברו ישראל את עבודתם.

**מהותם של ישראל
היא עניין של נס
שלמעלה מהטבע,
אך אין הכוונה
לבטל את הטבע,
אלא שבתוך
דרכי הטבע
יעברו ישראל את
עבודתם**

**ההנהגה הניסית
באה לגלות בעולם
שהקב"ה בעצם
הוא למעלה
ממגבלות הטבע,
ומזה נובעת
בעבודת האדם
היכולת להתעלות
מעל מגבלותיו**

ואולם ברור שהקב"ה עצמו רם ומתנשא ברוממות אין קץ מכל העולמות, אפילו מהעולם הרוחני הנעלה ביותר, וכל שכן וקל וחומר שהוא מובדל לגמרי ממגבלות הטבע. יתרה מזו, לא זו בלבד שהוא מופשט לגמרי ממגבלות טבע העולם וחוקי הטבע (שזה דבר פשוט שאינו צריך הסבר), אלא שהוא מובדל ומופשט שלא בערך גם ממדריגה זו שהיא בכחינת "נשמה המחיה את הגוף", היינו מהכוח האלוקי המנהיג את הטבע, שזה, כאמור, אור שבא לאחר צמצום והשפלה וכו'.

אלא שבחסדו הגדול של הקב"ה אין מדריגה אלוקית זו נשארת באופן שאין היא ניכרת כלל בעולם, אלא היא מתגלית על-

ידי הניסים המשרדים את מערכות הטבע. כלומר, אף שהטבע עצמו גם הוא אלוקות, עם זה הרי הוא מתבטל לגבי רוממות עצמותו ומהותו של הקב"ה. ולפיכך כשמתגלה עצמותו יתברך בעולם, מתבטלים חוקי הטבע וגדריו (אף שגם חוקים אלה אינם אלא הנהגה אלוקית).

שתי מדריגות אלה באלקות מתגלות בשני השמות 'אלוקים' ו'הוי"ה': 'אלקים' בגימטרייה 'הטבע' (כנ"ל), היינו ששם זה מורה על האור ה'ממלא כל עלמין', שהוא שורש ומקור הטבע. אך שם 'הוי"ה', מלשון היה הווה ויהיה כאחד, הוא למעלה מהטבע, וכדברי רש"י בתחילת פרשת וארא שדווקא שם הוי"ה הוא "מידת אמיתית שלי", שזה בחינת אור ה'סובב כל עלמין'.

זהו שאמרו רז"ל בעניין בריאת העולם שבתחילה כתוב "בראשית ברא אלוקים" ואחר-כך נאמר "ביום עשות הוי"ה אלוקים ארץ ושמים" – שבתחילה ברא את העולם במידת הדין, לשון צמצום, המורה על העלם האור האלוקי, והוא בחינת האור ה'ממלא כל עלמין', אך אחר-כך שיתף עמו מידת הרחמים, שם הוי"ה. וכמבואר בתניא (שער הייחוד והאמונה) שמה שאמרו רז"ל שהקב"ה שיתף בבריאת העולם את מידת הרחמים עם מידת הדין, זהו "התגלות אלוקות על-ידי הצדיקים ואותות ומופתים שבתורה".

נס וטבע

בעבודת האדם

מאחר שכל הבריאה היא "בשביל ישראל ובשביל התורה", והואיל ו"אני נבראתי לשמש את קוני", לכן שני עניינים אלו שבהנהגת העולם (הנהגה טבעית והנהגה ניסית), באים לידי ביטוי בדרך עבודתם של ישראל.

עבודת השם שהיא בכחינת 'הנהגה טבעית' פירושה, שהאדם עובד את השם בתכלית השלמות; שומר את הדרך של "לעשות צדקה ומשפט"; משקיע את מוחו בלימוד התורה הקדושה, שהיא חכמתו של הקב"ה, חכמה נעלית שאין כמותה; פועל על מידותיו שיהיו מידות מזוככות ונאות בין

אדם לחברו, "מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'", וכלשון המדרש, שהמצוות ניתנו "לצרף בהן את הבריות", כלומר, לצרף ולזכך את כל הכוחות, המחשבות, הדיבורים והמעשים, עד שהאדם נעשה כליל השלימות.

וכמו שבהתבוננות בדרכי הטבע שבעולם האדם רואה את יד השם, כך גם בעבודתו הפרטית, הוא מנצל כל פרט ופרט בכוחות נפשו בתכלית השלמות לעבודת השם.

שלמות זו לאו מילתא זוטרתא היא כלל, ואדרבה, עבודה גדולה היא. אך מכיוון שמדובר בשלמותו של האדם הנברא, אין זו אלא שלמות טבעית. כמו להבדיל השמים והארץ וכל צבאם, שאינם משנים את תפקידם וממלאים אותו בשלמות, וכמו שאר הנבראים שאינם ממרים את פי הקב"ה, כך האדם הזה, כשהוא מתגבר על יצרו הרע ואינו נכשל אפילו כחוט השערה, אלא הולך בדרך השם, הרי הוא מגיע לשלמותו, שלמות טבעית. אבל סוף-סוף עדיין הוא כבול וקשור בגדריו וגבולי המציאות של עצמו, אלא שבאותם גדרים הוא ממלא את תפקידו בשלמות.

למעלה מזו היא ההנהגה הניסית, שכל עיקרה באה לגלות בעולם שהקב"ה הוא בעצם למעלה ממגבלות הטבע, אשר מזה נובעת בעבודת האדם היכולת להתעלות מעל מגבלותיו. המשמעות

נפלאות גדולות.

וכך הוא גם בעבודת האדם: "אין סומכין על הנס", והעבודה צריכה להיות בתוך הגבלות והגדרות טבע העולם, אך עם זה יש לזכור את המדריגה האלוקית שלמעלה מהטבע, ולהמשיך גם מדריגה זו בתוך העבודה.

ניסים בגילוי החסידות

ואולי זה גם הטעם שתולדות החסידות שזורים ומלאים ניסים, החל מהנס של י"ט כסלו, חג הגאולה של רבנו הזקן, אשר בחגיגת י"ט כסלו בפעם הראשונה אמר מאמר המתחיל ב"ברוך שעשה ניסים", שכן, בדקות יותר, זה החידוש בעבודת השם שבאה תורת החסידות ללמדנו:

ידוע פתגם רבנו הזקן שחסיד הוא מי שמוסר נפשו למען טובת זולתו. גם בעניינים שבין אדם למקום באה תורת החסידות לחזק את עבודת התפילה לא רק כזמן בקשת תחנונים לטובת האדם, אלא תפילה שעניינה התקשרות ודבקות בקב"ה. וכן בלימוד התורה באה החסידות ללמד את האדם שיזכור את נותן התורה בעת לימודו.

והרי כל הדברים הללו נקודתם אחת – לצאת ממגבלות הטבע, אפילו טבע דקדושה, ולדבוק בקב"ה כפי שהוא למעלה מהתלבשות בגדרי העולם.

ועם זה מצאנו דווקא בקשר לגאולת רבינו הזקן ב"ט כסלו, שבעת המאסר לא רצה לומר את סדר קידוש לבנה באופן ניסי, אלא דווקא כשעצר הפקיד את הסירה בדרך הטבע, מפני שקיום המצוות צריך להיות בדרך טבעית דווקא (ראה לקוטי דבורים ח"ד עמ' תשנב-תשנג).

הרי בזה גופא שבקשר לניסים הגדולים של י"ט כסלו, שעליהם מעיד רבינו הזקן בעצמו שהיו ניסים עצומים, עד שאפילו העמים והשרים אמרו כי מאת ה' היתה זאת, היא נפלאות בעינינו – יחד עם זה מודגש שקיום המצוות צריך להיות בתוך דרכי הטבע. כי גם החידוש של תורת החסידות, העבודה בדרך נס והידור ומסירות נפש על-פי החסידות, גם היא צריכה להיות בדרכי הטבע דווקא, שכן רק על ידי זה משלימים את כוונת ומטרת הבריאה, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

המעשית היא התנהגות של מסירת נפש, או הידור מצווה, או לפני משורת הדין. ובעומק יותר, שגם כשהוא מקיים כל מצווה, הרי גישתו הנפשית לקיום המצווה היא מתוך מסירת נפש, לקיים את רצון קונו בלבד. זוהי דרך העבודה שבבחינת ההנהגה הניסית.

לא לבטל את הטבע

לפי זה מובן היטב מדוע הניסים הם יסוד גדול בתולדות עם ישראל, ועם זה עבודת האדם צריכה להיות בתוך טבע העולם דווקא.

החידוש והשליחות של עם ישראל הם – והייתם לי סגולה מכל העמים". יהודי מכריז "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", כלומר, ששם הוי"ה, שהוא למעלה מן הטבע, הוא 'אלוקינו', הוא ה'אלוקה' שלנו, הכוח והחיות של עם ישראל. כי יסוד עם ישראל הוא האור האלוקי שלמעלה מגדרי הטבע. מאחר שהנשמה היהודית היא חלק אלוקה ממעל ממש, כמו שכתוב "כי חלק הוי"ה עמו" – "חלק משם הוי"ה ברוך הוא" (אגרת התשובה פרק ד), לכן ביכולתו של יהודי להתעלות מעל מגבלות טבע העולם.

אך השליחות שניתנה לעם ישראל היא לעשות את העולם הטבעי כמו שהוא למקום משכן השכינה; לתקן עולם במלכות ש-ד-י; ושהכול יכירו ויודו כי "הוי"ה הוא האלוקים, אין עוד מלבדו" – לגלות בעולם גם את המדריגה האלוקית שלמעלה מה'הנהגה הטבעית'.

כלומר, אין הכוונה העליונה לבטל את גדרי הטבע לגמרי, אלא תכלית הכוונה היא שבתוך גדרי הטבע עצמו, בתוך העולם המתנהג על-פי חוקי הטבע, גם בו יכיר וירגיש האדם את המדריגה באלוקות שלמעלה מהתלבשות בחוקי הטבע, בחינת 'סובב כל עלמין'.

לכן אפילו הניסים אינם באופן שטבע העולם מתבטל לגמרי, אלא אדרבה, הניסים הם בפרט ועניין מסוים שבתוך העולם, ומיד לאחר הנס הטבע חוזר לעצמו. דבר זה בא ללמדנו, שאין הנס בא סתם לבטל את הטבע, אלא עניינו לרומם ולהעלות את הטבע עצמו, שלא יסתיר ויעלים על זה שבאמת הקב"ה הוא למעלה מגדרי הטבע. ואז, אחרי הנס, האדם מוצא בטבע עצמו את ה'נס' שבו, את כל העניינים שבתוך חוקי הטבע, שבאמת הם

כתר שם טוב מפורש ומבואר

אלומת אור על
מעמקי תורת הבעש"ט,
במהדורה מדויקת ומהודרת

רוצים לקבל את
הקטלוג המלא
של הוצאת
מעיינותיך?
שלחו מייל:
orvechayoot@gmail.com

חדש
חלק שני

בית הוצאה לאור לספרות חסידית

'כתר שם טוב' מכנס את תורתו של הבעש"ט, והוא אחד מספרי החסידות הראשונים שנדפסו. במהדורה חדשה זו מוגש ביאור מלא ומקיף לדברי הבעש"ט, המשולב בתוך הלשון המקורי, ומאיר את כוונת הדברים.

הלומד יכול להיעזר גם בהערות השוליים, שבהם מוגשים מראי-מקומות וצינונים רבים לדברי חז"ל ולספרי החסידות, עם הרחבת הביאור בעת הצורך. המדור 'מקורות ושינויי נוסחאות' מציג השוואות לספרי תלמידי הבעש"ט, שלעתים נוספו בהם דברים מאת תלמידיו הקדושים, מחברי הספרים. כך אפשר להבחין בין גוף דברי הבעש"ט ובין הוספות תלמידיו.

להשיג ברשתות אור החיים, יפה נוף, קה"ת ובכל חנויות הספרים המובחרות
ביריד החסידות בי"ט כסלו ובאתר mbook.co.il

תורה אור ולקוטי תורה

סדרה מפוארת של מאמרים
מבוארים בלשון בהירה על
כל אחת ואחת מפרשיות התורה

רוצים לקבל את
הקטלוג המלא
של הוצאת
מעיינות?
שלהו מייל:
orvechayoot@gmail.com

חדש
חנוכה
ופורים

הספרים 'תורה אור' ו'לקוטי תורה', של אדמו"ר הזקן, הם מספרי היסוד של חסידות חב"ד. מאמרי החסידות האלה מעניקים מבט פנימי ומעמיק על סיפורי התורה, ציווייה והוראותיה. בסדרת הספרים החדשה והמפוארת השקיעו העורכים אלפי שעות של לימוד, בירור וליבון במסרתיו של כל מאמר, והסתייעות במאמרים מאוחרים יותר של רבותינו נשיאינו, המבארים את דברי רבנו הזקן. לפני הקורא מוגשת תוצאה מושלמת: חמישה כרכים, ובהם מאמר ערוך לכל אחת ואחת מפרשיות התורה. כל פסקה במאמר מבוארת על משמעותה והשתלבותה במבנה הכללי. תוכן המאמר נבנה לעיני הקורא נדבך אחר נדבך, וביאורי רבותינו נשיאינו מוסיפים בהירות ועומק לדברים.

לצד כל אלה ניתנים לכל מאמר פתיחה וסיכום כללי, וכמו כן מראי מקומות וציונים המופיעים בשולי הגיליון.

להשיג ברשתות אור החיים, יפה נוף, קה"ת ובכל חנויות הספרים המובחרות
ביריד החסידות בייט כסלו ובאתר mbook.co.il

מעיינות
בית הוצאה לאור לספרות חסידיית

והכוונה הנחוצה

מבצע תפילין

**משקו"ט של הגר"י הוטנר זצ"ל
עם כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
בעניין הנחת תפילין של יהודים
שאינם יודעים את תוכנה של המצווה**

גם מי שאינו יודע הכוונה – מצווה גדולה הוא עושה

אחת השאלות הייתה בנוגע להנחת תפילין בלי ידעית כוונת המצווה, ועליה השיב כ"ק אדמו"ר זי"ע כדלהלן:

שאלה:

כתב העט"ז (או"ח ר"ס כה) לאחר שביאר כוונת מצות תפילין כמש"כ בשו"ע שם ובזהר "אם אינו יודע הכוונה, נמצא התפילין במוח ובזרוע כמו אבנים ח"ו". וא"כ מה תועלת להשתדל בהנחת תפילין ע"י אלה שאין יודעים הכוונה?

מענה:

(א) מפורש בשו"ע (או"ח סימן ס ס"ד. וראה שם ס"ה. וסימן סג ס"ה. ושו"ע אדמו"ר הזקן שם. ועוד) דהא דמצות צריכות כוונה ואם לאו לא יצא היינו כוונה לצאת ידי חובתו בעשיית אותה מצוה. ותו לא. ופשיטא שאין העט"ז חולק על כהנ"ל (והרי מוכרח הוא בסוגיות הש"ס ומפורש ברש"י וכו') וח"ו לומר דאשתמיטתיה כ"ז.

וכוונתו – דכיון שאינו יודע הכוונה (שהיא תוכן הכתוב בפרשיות תפילין והרמזים שבהם וכו'), הרי זה (בנוגע אליו) כאילו היתה מצות תפילין כאבנים ח"ו. [ועד"ז במש"כ בבאר מים חיים פ' שופטים דמי שאינו מכוון במחשבתו

זמן מה קודם פרוץ מלחמת ששת הימים יצא כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בקריאה להשתדל שכמה שיותר יהודים, ובפרט כוחות הביטחון, יקיימו את מצוות תפילין, ובכך ינצחו במלחמה. את דבריו אלה סמך על דברי הגמרא (ברכות ו, א) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך כו' אלו תפילין שבראש", וציין מה שכתב בהלכות קטנות להרא"ש (הלכות תפילין סימן טו, כגירסה שהובאה במעדני יו"ט שם) "שמפני קיום מצות תפילין שמניחין על הזרוע והקדקוד ותיקונן, יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד".

בעוד העם היהודי בארצנו הקדושה ובחור"ל היה שרוי בחרדה גדולה, דיבר כ"ק אדמו"ר זי"ע בקול בוטח, שקיום מצות תפילין יביא ניצחון מוחלט לעם ישראל, כהבטחת הכתוב "ויראו ממך". ואכן, עם ישראל יצא בניצחון מדהים, ואויבי ישראל נסו בשבעה דרכים באורח פלא, וראו כל עמי הארץ כי ה' אלוקי הצבאות מגן על עמו ישראל ומביא להם ישועה והצלה.

ואולם יוזמתו לקיום מצוות תפילין בחוצות הערים עוררה כמה וכמה שאלות ותמיהות בציבור, וגם בחוגים התורניים.

כמה חודשים אחר-כך, בהתוועדות שמחת תורה תשכ"ח, התייחס כ"ק אדמו"ר זי"ע לשאלות ויישב אותן אחת לאחת.

1. החלק הראשון הופיע בגליון 'אור וחיות' אלול תשע"ח, ובו הופיעה התכתבות בנושא יעקב יוסף ורחל עליפי הסוד.

ולשונה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש (דלאו לכתחילה משמע – ראה תור"ה מתניתין מנחות פג, ב).

בהמשך העלה הגר"י הוטנר טענה, שהנחת תפילין בלי ידיעה על מהותן של התפילין הרי זה בגדר 'מתעסק', ולכל הפחות על האדם לדעת שהתפילין הן בתים שבהם מונחות פרשיות של תורה, ובלאו הכי הרי אינו מקיים בזה מצווה כלל.

כ"ק אדמו"ר זי"ע השיב על כך כי די בידיעה הכללית על המצווה, והוכיח מהפוסקים שידיעת פרטי תוכן המצווה אינה לעיכובא. במכתבו השני ביאר את טעם הדבר, שגדר 'מתעסק' הוא רק כשיש לו ידיעה חיובית שונה ממהותה של המצווה, אבל כאשר ידיעתו היא שלילית, היינו שחסרה לו ידיעה על המצווה, אבל אין לו גם ידיעה הפוכה – די בכך שהוא יודע כי זו מצווה, ושפיר יוצא בזה ידי חובתו.

מכתב הגר"י הוטנר (א)

יש להודיע למניחים שבתוך התפילין מונחות פרשיות של תורה

ב"ה אור ליום ב' פ' וישב תשכ"ח

הוד כבוד אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א!

בקשר עם פרסום המאמר על אודות זיכוי הרבים במצות תפילין, הנני מוצא לנכון להציע בזה את הדיון דלהלן.

הנה היא לפנינו דעת רבותינו הראשונים, הפוסקים כי אפילו אם נימא מצות אין צריכות כונה והנוטל אתרוג מבלי כונה יצא, מכל מקום אם נטל אתרוג וכסבור שהוא תפוח, לא יצא משום דבכה"ג אין כאן חסרון כונה (ולכדו), אלא שיש כאן תורת מתעסק, ולא עוד אלא שהציור להך דינא בדבריו של הרא"ה הוא באוכל מצה מבלי כונה דוקימא לן שויצא, מ"מ אם לא ידע שהלילה הזה הוא ליל ט"ו בניסן, הוה מתעסק, ופשוט דהוא הדין אם מניח תפילין וכסבור שהניח על ראשו חפץ אחר, אינו

5. הובא בר"ן ר"ה פ"ג (ז, ב) ד"ה גרסינן: אבל כסבור חול הוא ואכל מצה או כסבור לאכול בשר ואכל מצה ודאי לא יצא. ונפסק להלכה בשו"ע ס"י תעה ס"ה.

ה"ה כמונחים על הכותל והגג – כי אז (בלי מחשבת האדם) היד והראש הם בדוגמת כותל וגג. ולא הוה קיום מצוה בשלימותו. אבל, כנ"ל, פשיטא שאין כוונתם לומר שמי שאינו יודע הכוונה אינו מחוייב במצות תפילין. ובודאי ובודאי ששכרו גדול, כי מצוה הוא עושה.

ואל תתמה על הלשון דעט"ז וכו' כי גדולה מזה מצינו בכמה מקומות, מלשון המשנה (פסחים פ"י מ"ה?) לא יצא יד"ח (עיי"ש בר"ן), ועד ללשון אדמו"ר האמצעי "ולא די במעשה הטבילה (במקוה) עצמה בלתי כוונה בביטול רוחני דהיינו במסירת נפש" (דרוש כוונת המקוה – השני – בסופר), אף שמשנה מפורשת היא דנדה שאנסה חברתה וטבלה טהורה ובתרומה נמי אכלה (נדה יג, ב. חולין לב, סע"ב).

(ב) מדייק המג"א (סימן תפט ס"ק ח) בדברי השו"ע והביאו אדמו"ר הזקן לפס"ד, דלחומרא אמרינן מצות אין צריכות כוונה. ועל פי זה, אפילו באם היתה מציאות שידעו ברור שגם הכוונה כללית לעשיית מצוה לא יתכוון, מחוייבים להשתדל שיניח תפילין. ומכל שכן וקל וחומר מצוה שבמעשה מספירת העומר (דביה קעטיק המג"א) שהיא בדבור.

ג) באו"ח (סימן צח סעיף א) ישנו פס"ד הלכה למעשה בנוגע לתפלה, שצריך לחשוב "כאילו שכנינה כנגדו כו' ויחשוב קודם התפלה מרוממות הא"ל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבו". [בעוה"ר אין איש מרעיש ואפילו לא מעורר עד"ז, ורק אנשים מעטים עושים כן ג"פ בכל יום קודם תפלת שחרית מנחה וערבית]. והכי יעלה על לב מי שהוא למנוע בשביל כך מהשתדלות במצות התפלה ח"ו?! אף שפס"ד הנ"ל מקורו המשנה

2. כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו.
3. וזה לשונו: כלומר לא יצא ידי חובתו כראוי, אבל לא יצא ידי חובתו כלל לא קאמר, ודכוותה בסוכה [פרק ב משנה ז] אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך לאו דוקא, דהא לא הוי טעמא אלא משום דלמא אתי לאמשוכי בתר שולחנו וכל היכא דלא אמשיך לא סגי דלא יצא אלא ודאי כדאמרן.
4. בסדר ע"ד ר"ח, ע' 318.

א) על פי זה אין לרבר סוף – דמצות תפלין היא לא בתים איזו שהם ופרשיות איזו שהם, כי אם בתים מעור בהמה טהורה וכו' וכו', ור' פרשיות מסוימות וכתובות באופן מסוים. ולשיטת כת"ר וחששותיו, הרי זה עוד גרוע יותר – הרואה בתים והרצועות – השוואתם תביאו לדעה שהבתים אינם מעור. והשומע (והוא תינוק שנשבה) "פרשיות" סתם, יאמר שזהו עשרת הדברות, ואו פרשתו בראשית וכו' ושם מסופר על דבר בריאת העולם וכו' ב (פרשיות המפורסמות ובעיני המון העם כו' העקרות). וכמו כן יאמר שהחילוק במספר הבתים (רתש"י ותש"ר) הוא מפני החילוק במספר הפרשיות, ואין בתש"י כי אם פרשה אחת. ועוד כהנה, וק"ל.

ב) תפלה הרי היא עבודה שבלב ובלי כוונת הלב אינה תפלה – אבל דיה כוונה כללית – שכאילו עומד לפני השכינה (רמב"ם הל' תפלה פ"ד הט"ו)⁶. ובזה גופא – מובן ציורם של כמה וכמה (כולל – בלשון הראב"ד⁷ – "גדולים וטובים ממנו") בענין השכינה – שהוא היפך הענין.

ג) בקדשים המחשבה והיא עיקר (אלא שבנוגע לעבודה – הולכת אחר העובד (זבחים מז, א)) – ולכאורה על פי זה (ולשיטתיה) צריך להיות יותר נוגע מחשבת (יריעת) הבעלים מבשאר מצות. וצע"ג האם רוב הבעלים יודעים שב"תוך הבהמה" שמקדשה מונח "חלב גוי" על הכליות" וכו' (וזהו עיקר הקרבן) – שהרי אין הענין שידע על דבר המלה "חלב" כו', כי אם על דבר החלב עצמו, ובלישניה דמר, הרי הקדשת החלב הרי הוא "דרך מתעסק".

ד) לא אישתמיט בכ"מ, כולל האחרונים שדרכם לפרש⁸ – לפרט כו"כ פרטי מצות (שאותם המקיים צריך לדעת), שבלאו הכי הוי כנוטל אתרוג וכו'.

ועוד יש להאריך. ובודאי לדכוותיה אין בזה צורך.

יוצא במצות תפלין כל עיקר. ומכיון שמצות תפלין היא בתים ופרשיות, הרי המניח תפלין כשרים, וכסבור שהבתים הם ריקים ואין בהם פרשיות, הוה מתעסק גמור אצל תפלין, דהרי הפרשיות מונחות על ראשו דרך מתעסק. וזה ברור לדינא.

והנה ידוע לי מן הנסיון שריבוי גדול מאלה ה"תינוקות שנשכו", שהניחו תפלין ע"י השתדלותם של המתנדבים, לא היה להם שום מושג שאיזה דבר מונח בפנים הבתים הללו.

ממילא לפי הנראה היה רצוי מאוד להורות למתנדבים, שיודיעו לכל אחד הנענה לבקשתם שבפנים הבתים הללו מונחות פרשיות של תורה. וכמדומני שדי בזה (מובן מאליו שמה שהמשתדל אומר להמניח שתפלין הללו כשרים הם, אין זה מועיל כלל לענין דקיימינן ביה).

בצפיה לזיכוי הרבים,

יצחק הוטנר

מענה כ"ק אדמו"ר זי"ע (א) מספיקה ידיעה כללית של האדם המקיים על המצווה

ב"ה, ועש"ק יח טבת, ה'תשכ"ח

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הו"ח א"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה יצחק שי'

שלום וברכה!

...כתב כת"ר במכתבו . . ותוכנו:

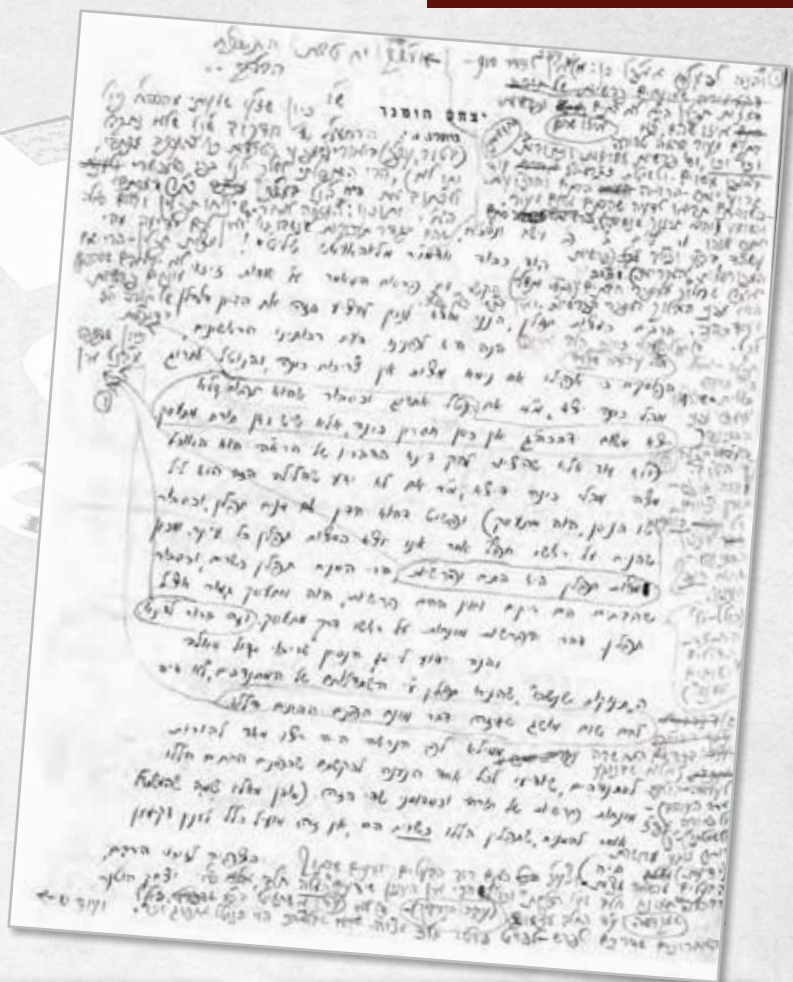
המזכה לאחרים שניחו תפלין ובהם כאלה שהם בגדר תינוקות שנשכו כו' ואין להם ידיעה מהי מצות תפלין – הרי אם לא יבאדם שבהבתים מונחים פרשיות של תורה, הרי זה בדוגמת הנוטל אתרוג וכסבור שהוא תפוח, שלא יצא, משום דבכה"ג אין כאן חסרון כוונה, אלא שיש כאן תורת מתעסק. כיון שכמה מהנ"ל אין להם שום מושג שאיזה דבר מונח בפנים הבתים הללו, ומצות תפלין היא בתים ופרשיות, וזה ברור לדינא.

והנה לפענ"ד א"א לומר כן:

6. וראה חידושי הגר"ח הלוי שם. הובא ונתבאר בלקוטי שיחות חכ"ב ע' 118.

7. הל' תשובה פ"ג ה"ז.

8. ראה כללי הפוסקים להכנה"ג אות פ. של"ה חלק תושבע"פ ד"ה תנא (דף ט). שרי חמד כללי הפוסקים סי' טז, אות סד.

>>

צילום מכתבו של הגר"י הוטנר זצ"ל, שבשוליו כתב כ"ק אדמו"ר זי"ע את עיקרי תשובתו

אלא (שנוסף על הנ"ל שאין לדבר סוף) – ברוב דברים לא יחדל גו' (מעין זבחים ב, ב'), שהמזכה יודיע ויבאר בלשונו הוא ומתוך שקו"ט עם המניח וכו', ועלול וקרוב שיצא שכרו בהפסדו (טעות בביאור וכו'). ועוד והוא העיקר – יתר בדברי המזכה – עלול להביא לנטול, היינו לסירוב מצד הזקוק לזיכוי לקיים המצוה, שהרי מטבע האדם המבוגר (ולדעתו – מבוגר גם בהבנה וכו') להצדיק הנהגתו דעד עתה ובפרט שיש רואים ובמעמד דפרהסיא וכו'. ובודאי דעדיף שיתוספו כו"כ קיומי מ"ע דתפילין מהוספה בידיעת המניחים.

ה) בכ"מ ולשוון שראיתי "מבארים" תפליין – פילאקטערי, היינו תיבה שרובם ככולם אין יודעים תוכנה וסומכים על המבאר וידיעתו. במקומות שמוסיפים ביאור – משתמשים בתיבת באַקסעס (=קופסאות), היינו כלי דלקיבור עבירה (ולא בתיבת "בלאקס" =קוביות) והיינו שיש ידיעה כללית שהתפליין הן בתים שבתוכם מונחות פרשיות).
ולכן נראה לומר שבנדרון דידן ידיעה כללית בנוגע לתפילין (וכיו"ב) מספיקה, וכל המוסף בפרטים – הרי זה משוכח, אבל אינו מעכב – מדלא הוזכר בכ"מ שמוכרחת ידיעת כל הפרטים הנ"ל בס"א ועד"ו.

9. על המובא שם ש"לשם ששה דברים הונח נזבח כו" אמרו שם בגמרא "אמר רבי יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי בית דין הוא. אתנו בית דין דלא לימא לשמו, דילמא אתי למימר שלא לשמו" (ועד"ז כאן, עדיף לא לומר מאומה מאשר לומר דבר שעלול לקלקל).

והנה לכאורה מהיות טוב כו' (ובודאי שטוב הוא שידע המניח תפליין על דבר הפרשיות ותוכנן וכו') ולמה לא יצוו את המזכים להודיעם על דבר כל זה,

מענה הגר"י הוטנר זצ"ל על תשובת כ"ק אדמו"ר זי"ע

העדר ידיעה על הפרשיות היא כאוכל מצה וחושב שהיא בשר

...לפי הטענה הזו של אין לדבר סוף, נפל פיתא בבירא, ואזיל ליה דין השו"ע שנפסק בסתמא (או"ח סימן תעה) שאם לא ידע שהוא אוכל מצה וכסבור שאוכל מאכל אחר לא יצא, והרי גם כאן אין לדבר סוף, דמצות מצה איננה מצה איזה שהיא, אלא שצריך להיות מצה שמורה, וראויה לשבעה, ומשל תבואה מתוקנה וכו' וכו'. וע"כ שיש לדבר סוף, והסוף הוא דאם הידיעה על עצם המציאות של החפצא דמצוה נעדרת ממנו, הרי זה מתעסק ולא יצא. והפרשיות דתפלין הם גוף החפצא דמצות תפלין, לא פחות מאשר הכזית מצה הוא גוף החפצא דמצות מצה.

תמיהני שהוד כבודו שליט"א, קורא להטענה שלי בשם חששא. הנה ההבדל בין עיקר הדין לחששא, ידוע היטב, ואינני חשוד כלל לגבב חששות בנידון דידן. כל מה שאמרתי הוא מעיקר הדין ממש. ולפי דעתי אם חסירה הידיעה במציאותן של הפרשיות, הרי זו ברכה לבטלה. בכל אופן, או שאני צודק בדעתי, או שאינני צודק, אבל לא על חששא תסוב אַמְרָתִי.

כמדומני שאם היה למשל הדין, שהפרשיות צריכות להיות מונחות על יד הבתים ולא בתוכם, כי אז היה הרבר גלוי שזה דומה למי שמחזיק בידו לולב ואתרוג, ורק מציאותו של הלולב בידו ידועה היא לו, ואין לו שום ידיעה שגם האתרוג הוא בידו, שבזה לית דין ולית דין דאין כאן קיום המצוה כלל, וכמו כן היה גלוי הדין, שאם הפרשיות היו צריכות להיות על יד הבתים, והוא לא יודע על שהפרשיות מונחות לו על ראשו, הלא היה פשוט שאין כאן קיום המצוה כלל. ואם כן, אינני מבין למה ישתנה הדין על ידי כך שמצות הפרשיות היא להיותן בתוך הבתים. אתמהא!

אינני מבין דברי הוד כבודו שליט"א שכתב בזה הלשון: "בנידון דידן ידיעה כללית בנוגע

מה שהיה קשה לי בתחלה (ולפלא שמכל אלו ששקו"ט עמי בנדון דידן – איש לא הזכיר על זה), דלכאורה שאני מצות תפלין (וציציית וסוכה – ראה ב"ח או"ח ריש סימן תרכה) שהכוונה (שנזכור נסים וכו') היא חלק מקיום המצוה עצמה,

אבל על כרחך צריך לומר שאין זה אלא בכדי שיהיה (כלשון הב"ח) קיום המצוה כתיקונה. ובזה מובן הא דכמה וכמה ממניחי תפלין אין מכוונים בכל פעם "זכירת הנסים כו' כרצונו" (משא"כ להפרמ"ג – סימן כה א"א ס"ק ר"ו – צריך לומר דיוצאין רק בדיעבד).

כבוד ובברכה.

נ.ב.

בעיקר מצות תפלין צ"ע אם זהו הבתים והפרשיות גם יחד כמש"כ במכתבו, או רק הפרשיות -

כפשטות לשון השו"ע (סימן כה ס"ה. ובשו"ע אדה"ז הוסיף גם הכתיבה)¹¹ וכ"מ מלשון הרמב"ם ריש הלכות תפלין¹² – וזהו מוסיף עוד תוקף בהערת כת"ר – או רק הבתים – שהם הטוטפות והתכשיט והפאר, דאמר קרא בפירוש.

לפלא שאין במכתב מר כל מ"מ,

והרי ע"י מראי מקומות – (לפעמים רבות) ברורה יותר כוונת הכותב, מקיל על הקורא, (במשך הזמן) תועלת גם להכותב, ומי לנו גדול כהרמב"ם וכידוע כתבו בזה (קובץ תשובות הרמב"ם ואגרותיו ח"א סק"מ¹³ הובא בסו"ס היד שולזינגר (לוצקי)).

10. "ומיהו אם לא כיון רק לשם מצוה בלבד יצא בדיעבד".
11. סי' כה ס"א: "כיון בהנחת התפלין שצונו הקב"ה לכתוב ד' פרשיות אלו... ולהניחן. וראה גם בסוף המכתב הבא. לקו"ש ח"י"ז ע' 188 ושם ציין לביאור הרי"פ פערלא לרס"ג (ח"ג) מילואים ס"ד.
12. ארבע פרשיות אלו כו' ומחפין אותן בעור ונקראין תפלין.
13. ז"ל שם: תמיד אני בצער מזה שיבא השואל וישאל היכן נאמרו דברים אלו, פעמים אני אומר לו מיד במקום פלוני ופעמים לא, והיך לא אזכור מקומן עד שנחפש אחריהן, ועל זה אני מצטער הרבה, שאני אומר הרי אני המחבר ויתעלם ממני מקום דבר זה, מה יעשו שאר בני אדם.

- גם לשיטתיה דכת"ר אינו דומה: המצה – רואה אותה ואוחזה ואוכלה ונהנה¹⁵ וכו' ואינו זקוק בזה להודעה – משא"כ בנוגע לפרשיות שכל מציאותם יודע לו רק על ידי הודעת אחרים (המזכים) ובמילא – רק זה שיודיעוהו¹⁶.

ג) הפרשיות דתפלין הם גוף החפצא דמצות תפלין, לא פחות מאשר הכזית מצה הוא גוף החפצא דמצות מצה,

- לשיטתיה דמר צריכה להיות הודעה שמונחים שם פ' קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע וכו' שהן החפצא (ואין לדבר סוף) – שהרי פשוט שאין התיבה קדש או שם הפרשה "פרשת קדש" החפצא, כי אם הפרשה מתחילתה ועד סופה. וצע"ג כמה מעמא דכ"ר, ואפילו אלו שלא דבר – יודעים (אפילו ה) תוכן דפ' קדש והיה כי יביאך (ובפרט עניני בכור אדם ובהמה וחמור – שגם בכונות תפלין (שבשו"ע) אינם).

ד) מה שכתבתי הלשון חשש – נתכוונתי להסביר דכת"ר דהמניח תפלין פשיטא ליה שהבית (הוא) גולם אחד (בלאק בלע"ז) ואין בתוכו כלום, ולא בית (שחפצים בתוכו. באקס).

ה) "ידיעה כללית בנוגע לתפלין" שבמכתבי – כוונתי כפשוטה שזהו חפץ מיוחד (ולא מתעסק וחפץ בעלמא – ואפילו בזה מקום לדון. עיין תוד"ה מנין זבחים מז, א'¹⁷. אלא

15. כמבואר ברא"ה שהובא במכתבו הראשון של הגר"י הוטנר. וראה שו"ע ר"י תע"ה סכ"ח.

16. כנראה, הכוונה היא שדוקא במצה, שהיא ידועה לאדם האוכל, בזה הנה כל מחשבה אחרת בנוגע למהות המצה, הרי היא ידיעה הפכית. מה שאין כן בתפלין, שאינו יודע כלל מה הן, ואינו מעלה במחשבתו כלל אפשרויות לחשוב מה שיש שם, ומלכתחילה סומך על המביא לו את התפלין, שם אינו משער בדעתו כלל מה יש בפנים, וממילא יש כאן ידיעה סתמית.

17. וז"ל: "מתעסק דקדשים היינו מתכוין לחתיכת סימנין ולא לשם זביחה, דבחולין כשר ובקדשים פסול. ועוד יש מתעסק אחר כגון משום חולין, דהיינו כסבור שהן חולין". ולכאורה הכוונה בזה היא, שלאופן הב' המובא בתוס' גדר מתעסק הוא שנתכוין לשחוט אך שסבר שהוא בהמת חולין (ועד"ז בתפלין, אם סבר שזה חפץ של חולין ה"ז מתעסק), אבל לאופן הא' בתוס' מתעסק הוא רק שכוונתו היתה לחתיכת סימנין בעלמא, משא"כ כשנתכוין לשחוט

לתפלין מספיקה, וכל המוסיף בפרטים הרי זה משוכח". והלא על מדוכה זו אנו יושבים. שהרי לפי דעתי, אם אין כאן ידיעה על מציאותן של הפרשיות אין כאן ידיעה כללית בנוגע לתפלין, אלא שאדרכא יש כאן העלמה כללית בנוגע לתפלין, דאין שום הבדל בין היודע על מציאות הבתים, ואינו יודע על מציאות הפרשיות, לבין היודע על מציאות הפרשיות ואינו יודע על מציאות הבתים, הגם זו תקרא ידיעה כללית?

...נהנתי מאד מן הרמז לסוגיא דזבחים בנוגע לרבויו דברים של המשתדלים בשעת השתדלות, ואכן יש בזה הלכתא רבתא בהנהגת זכוי הרבים. בתורה פנימית, ובצפיה עמוקה להתברך, יצחק בן חנה

מענה כ"ק אדמו"ר זי"ע על מכתבו השני של הגר"י הוטנר זצ"ל אין להשוות ידיעה סתמית לידיעה הפכית

במענה למכתבו, ותוכנו (על סדר המכתב):
א) המניח תפלין ואינו יודע שבתוכם נמצאים פרשיות – הרי זה בדוגמת הדין דשו"ע סימן תעה באוכל מצה "שאם לא ידע שהוא אוכל מצה וכסבור שאוכל מאכל אחר לא יצא".

ולפענ"ד אי אפשר לומר כן מטעמי ראיותי שבמכתב הקודם. ולהקושיא ממצה – ז"ל השו"ע שם: אם סבור... שאין זו מצה לא יצא. וביתר ביאור בשו"ע רבנו הזקן שם (סכ"ט): אכלה כסבור שזהו בשר לא יצא.

זאת אומרת שיש כאן ידיעה (מוטעת) וזהו המבטל, ולא חסרון בידיעה. ובדוגמת החילוק דחסרון כוונה או מציאות כוונה שלא לצאת¹⁴.

ב) הקושיא דאין לדבר סוף – קשה גם באוכל מצה.

14. ראה עד"ז שו"ע ר"י תפט סי"ב (לענין ספה"ע). וראה גם טורי אבן ר"ה כח, ב. בהגהות רעק"א ס"ו תעה. שו"ת בית הלוי ח"ג סימן נא אות ב.

בנדו"ד:

א) בלכתחילה – מוסיף על כוונות תפלין שבשור"ע המחבר גם הכוונה שציוונו הקב"ה לכתוב ד' פרשיות (כו' ולהניחן – ומזה גם משמע דס"ל דכאו"א שנצטוו להניח תפלין – נצטווה ג"כ לכתוב ד' פרשיות תפלין).

ב) בדיעבד – מי קל באכילת מצה דרוקא באם "היה סבור לאכול בשר (לשון הרא"ה. לעיין ר"ן ס"פ ראוהו ב"ד²⁰) ונודמנה לו מצה ואכלה כסבור שזהו בשר לא יצא" (סימן תעה סכ"ט).

– לעיין פסחים ס, א. ושם²¹ –

שאינו נוגע לנדו"ד – שכולי עלמא רואים שהוא חפץ מיוחד), וכשאוהזו ומניחו על ידו ועל ראשו מקיים בזה מצוה – ותו לא¹⁸ (אף שחסר כל ידיעה בנוגע לפרטי החפץ).

ומה שמכריחני לומר כן, הוא (כמ"ש במכתבי הקודם) א) דלא אישתימיט בכ"מ כו', ב) מה שבתפלה יוצא כשמתפלל "לדעת זה התינוק"¹⁹ ובקרבן אף שאינו יודע שבתוכו "חלב ודם", ובאתרוג – אינו יודע שהוא דר באילנו כו' או שהוא הדר, ובמצה – שנעשה מחמשת המינין וכו'.

ובלבד שלא יהיה סבור – היינו מציאות ידיעה ברורה אצלו – במצה שהוא בשר וכו'.

בכבוד ובברכה

להעיר מפסקי דינים מחודשים דרבנו הזקן

אף שסבר שהיא בהמת חולין אי"ז נקרא מתעסק (ועד"ז בתפלין, גם אם היה נדמה לו שזהו חפץ של חולין בעלמא י"ל שאי"ז מתעסק).

18. ראה עד"ז להלכה – הליכות שלמה הלכות תפלה ע' מזו שהעיקר שניכר שהמעשה הוא לשם מצוה, ע"ש.

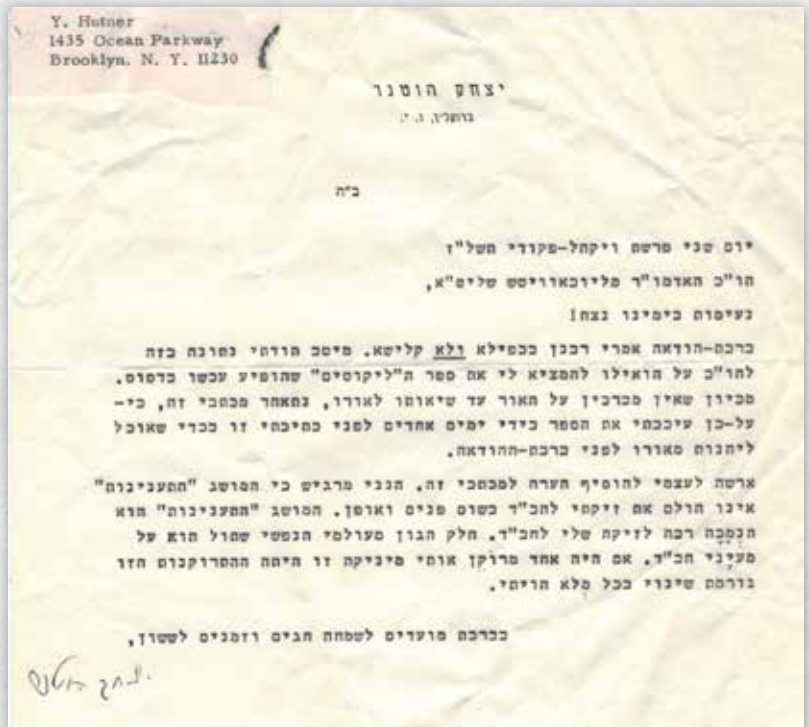
19. שו"ת הריב"ש סי' קנז.

20. ראש השנה ז, ב מדפי הרי"ף, שהביא זאת בשם הרא"ה.
21. שם מדובר על הפסח ששחטו שלא לשמו וכו' ונאולי הכוונה לדברי התוס' בהיא שמעתתא (סא, א ד"ה ואיתקש) דשחטו שלא למנויו אינו שינוי בעלים, וביאר במקדש דוד (קונטרס בעניני קדשים סי' ד ס"ק ב) דבשינוי בעלים המחשבה לשם אחרים זהו הפוסלו, משא"כ בשלא למנויו בפסח, לא מה שמחשב לשם אחרים זהו הפוסלו, רק מה שאינו מחשב להמנוים. והוא ההבדל בין כוונה סתמית לכוונה הפכית המבוארת כאן.

>>

הגר"י הוטנר
בהתבטאות מרגשת:

"חלק הגון מעולמי
הנפשי שתול הוא
על מעיני חב"ד.
אם היה אחד מרוקן
אותי מיניקה זו היתה
ההתרוקנות הזו
גורמת שינוי בכל
מלא הוית"

לב לדעת

תפארת שמשון

מבחני לב לדעת

1

חזרה על התניא < יחידה ד < יחידה ו < יחידה ז

יום שני אור לי"ט כסלו תשע"ט אולם פינקוס

שעה: 23:00

שעה: 21:30

שעה: 19:30

כניסה למבחן:

חדש!

תכנית לימוד מעיינותיך

נר אברהם יצחק

בחוברת לימוד עשירה לקראת ימי החנוכה

לימוד ומבחן עצמי וקבלת שובר לקניית ספרים ביריד החסידות

פרטים בתוך החוברת
המתולקת בישיבות ובתי
סודרש ברחבי הארץ

בני התורה תלמידי הישיבות ומבקשי ד'
מוזמנים להתוועדות מיוחדת
לרגל י"ט כסלו יום הילולת המגיד ממעזריטש וגאולת בעל התניא

התוועדות י"ט כסלו

וסיזם התניא

שייתקיים ביום שני אור לי"ט כסלו
בבנייני האומה ירושלים אולם תצוגות

שעה: 20:00

2

בהשתתפות הגאונים החסידים

הרב ר' שבתי סלבטצקי שליט"א
שליח ומשפיע אנטוורפן

הרה"ח זלמן גופין שליט"א

הרב ר' בערל לאזר שליט"א
רבה הראשי של רוסיה

"מי שישמח בשמחתי אוציאנו מן המיצר אל המרחב"
מדברי בעל התניא

לע"נ הרה"ג אברהם יצחק ב"ר נתן ז"ל
ולזכות ר' אליהו בן רחל נעמי שיחיו

כיבוד בשפע

הכניסה למתחם בנייני האומה בעלות סמלית של 10 ₪ הכוללת כניסה ליריד ספרי החסידות.
תלמידי לב לדעת למתחם בנייני האומה ללא תשלום באמצעות כרטיס נטען לב לדעת.

דרך מצוותיך המבואר

להבין את עומק הסוד
של מצוות התורה, בספרו
הייחודי של ה'צמח צדק'

רוצים לקבל את
הקטלוג המלא
של הוצאת
מעיינות?
שלחו מייל:
orvechayoot@gmail.com

חדש!
חלק 1

מעיינותיך
בית הוצאה לאור לספרות חסידיית

הספר 'דרך מצוותיך', של כ"ק אדמו"ר רבי מנחם-מענדל שניאורסון, ה'צמח צדק', יש לו אופי ייחודי בתוך הספרות הרחבה של תורת החסידות. הספר מתמקד בביאור המצוות, וכל מאמר מבאר את מהותה הפנימית של אחת ממצוות התורה.

מהדורה זו - 'דרך מצוותיך המבואר' - נערכה בידי צוות תלמידי חכמים מופלגים ובעלי הבנה מעמיקה בתורת החסידות. ביאור המצוות מלווה בפירוש צמוד, המבאר את המושגים העמוקים שבו, ואת הקשר בין הנושאים. בשולי הגיליון מוגשים מובאות קצרות ממאמרי חסידות אחרים, ותוספת הסבר, בסוף כל פרק בא סיכום מפורט ובהיר, ובסוף כל 'מצווה' ניתנת תמצית תוכנה הרחנה, על-פי המבואר במאמר.

עד כה הופיעו שלושה כרכים בסדרה, על שורה של מצוות. בע"ה יופיעו עוד שני כרכים - אחד על המצוות וכרך על 'שורש מצוות התפילה'.

**להשיג ברשתות אור החיים, יפה נוף, קה"ת ובכל חנויות הספרים המובחרות
ביריד החסידות ב"ט כסלו ובאתר mbook.co.il**

שלב גילוי ההסידות

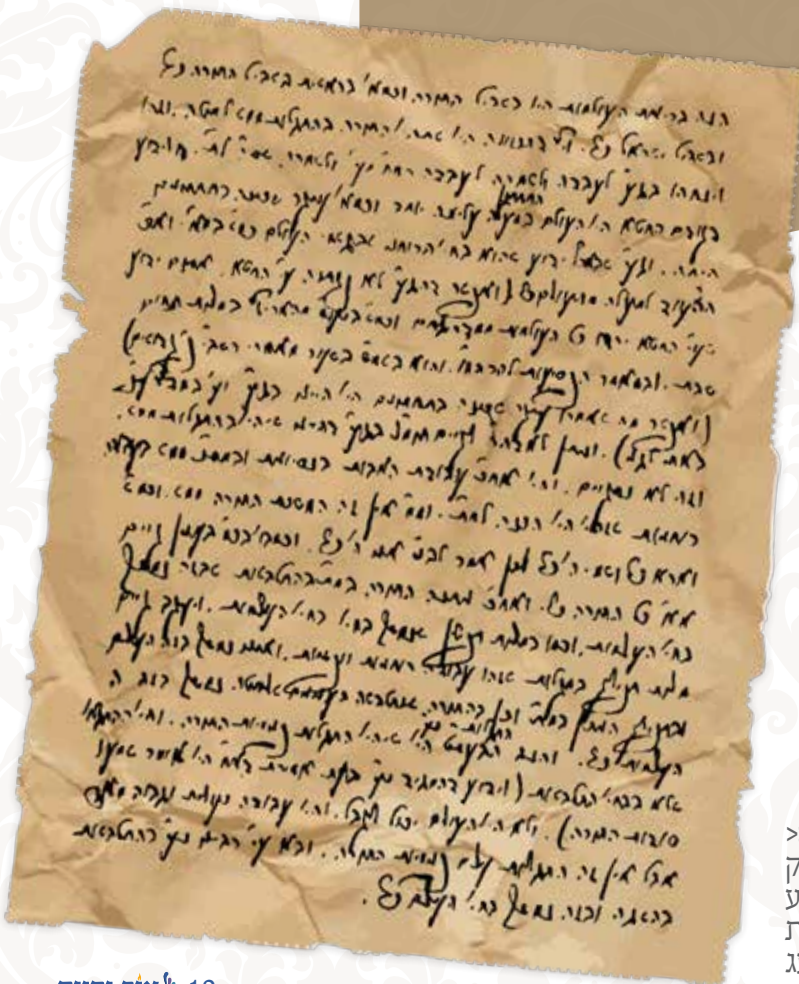
ברשימה
שכתב מסביר
כ"ק אדמו"ר
מוהרש"ב נ"ע
מדוע התגלות
החסידות הייתה
תחילה כגילוי
שמימי ואחר כך
בהבנה והשגה

השורות האלה הן ראשי פרקים שרשם לעצמו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, לפני מאה שנים – בי"ט בכסלו תרע"ט.

ברשימה זו הוא מבאר את תהליך התפתחות תורת החסידות, בדרך מקבילה לשלבי התגלות התורה, מתחילת הבריאה ועד מעמד הר סיני:

>>
צילום כתב היד של כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע הנדפסת בסה"מ עטר"ת ע' תרעג

ברשימה זו מצוי הסבר על שאלה ידועה:

הלוא יש הבדל מהותי בין תורת החסידות של מייסדי החסידות, הבעל שם טוב והמגיד ממזריטש, לבין תורת החסידות כפי שהתגלתה על-ידי אדמו"ר הזקן בעל התניא וממשיכי דרכו:

דברי התורה של הבעל שם טוב והמגיד נאמרו בלבת אש, רובם מדברים בעליונים, ברמיזות ובראשי פרקים, השייכים להבנת שרפי קודש ובעלי השגה. התוכן השייך להשגת רוב הלומדים הוא רק 'התעוררות' שבהם, התרוממות הנפש והתלהבות הלב לעבודת הבורא.

ואילו ה'תורות' של אדמו"ר הזקן הן מאמרים ארוכים, שבהם הוא מאריך בביאור מושגים עליונים על-ידי משלים ודוגמאות, והולך ומרחיב ומבאר עד שהדברים יובנו וייקלטו בשכלו האנושי של הלומד.

ואולם על אף השוני הגדול שביניהם, כותב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע במכתבו ל"ט כסלו תרס"ב, שתורת אדמו"ר הזקן "היא היא תורת הבעל שם טוב". ונשאלת השאלה: אם כן, מדוע הבעל שם טוב עצמו לא לימד את תורתו גם כן בדרך כזאת של הבנה והשגה?

מקביל לנתינת התורה

על כך הוא עונה כאן, שגם התורה שניתנה לנו על-ידי הקב"ה ניתנה תחילה בתבנית שמיימית ורוחנית, ורק בשלב מאוחר יותר ירדה לעולם בצורה מוחשית ומעשית:

הנה בריאת העולמות הי' בשביל התורה, וכמאמר בראשית בשביל התורה כו' ובשביל ישראל כו'. ויש לומר דהכוונה הי' שתהי' התורה בהתגלות ממש למטה. וזהו ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, לעבדה רמ"ח מצוות עשה ולשמרה שס"ה לא תעשה². וידוע דקודם החטא הי' העולם התחתון במעלה עליונה יותר, וכמאמר עיקר שכינה בתחתונים היתה, וגן עדן שבארץ ידוע שהוא בחינת הרוחני שבגשמיות העולם,

1. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רנט. נעתקה בלוח "היום יום" בתחילתו.
2. ראה תרגום יונתן וילקוט ראובני עה"פ בראשית ב, טו. זהר ח"א כז, א. תקוני זהר תיקון כא (סב, א). שם תיקון נה (פת, ב). לקוטי תורה שיר השיירים (מה, ד).

כמו שנתבאר במקום אחר³, ואם כן הרי הוא עוד למעלה מהעולם כו'.

(ואפשר להגן עדין לא נשתנה על ידי החטא. אמנם ידוע שעל ידי החטא ירדו כל העולמות ממדרגתם, וכמו שכתוב בטעמי מצות מהאריז"ל במצות תחום שבת, ובמאמר הפסיעות להרח"ו, והוא בשמ"ש בשער מאמרי רשב"י פ' קדושים⁴)

(ואפשר מה שאמרו עיקר שכינה בתחתונים הי' היינו בגן עדן, ועי' במדרש רבה ע"פ באתי לגני⁵). וניתן לאדם הראשון לקיים תורה ומצוות בגן עדן, דהיינו שיהי' בהתגלות ממש, וזה לא נתקיים.

והי' אחר כך עבודת האבות בנסיונות ובמסירות נפש ממש בעבודה רוחנית, שזה הי' הכנה למתן תורה, ומכל מקום אין זה המשכת התורה ממש, וכמ"ש וארא כו' ושמי ה' כו' לכן אמר לבני ישראל אני ה' כו'. וכמבואר בכמה מקומות⁶ בענין קיים אברהם אבינו כל התורה כו'. ואחר כך ניתנה התורה במתן תורה בהתלבשות, שבוזה נמשך בחינת העצמות, וכמו במצות תפלין שנמשך בחינת העצמות, ויעקב קיים מצות תפלין במקלות⁸, שזוהו עבודה רוחנית ונפשיות ואינו נמשך בזה העצם, ובתפלין הניתן במתן תורה, וכן בהתורה שנתלכשה בענינים שלמטה, נמשך בזה העצמות כו'.

והנה התגלות הבעש"ט נ"ע הי' שיהי' התגלות פנימיות התורה, והי' ההתגלות שלא בכחינת התלבשות (וידוע דהמגיד נ"ע בעת אמירת דא"ח הי' אומר שמעו סודות התורה), ולא הי' העולם יכול לקבל, והי' עבודה נעלית וגבוה מאד, אבל אין זה התגלות עצם פנימיות התורה. ובא על ידי רבינו נ"ע בהתלבשות בהשגה, ובוזה נמשך בחינת העצם כו'.

3. ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשג. ספר המאמרים תרס"ב ע' רצט.
4. וראה ספר המאמרים תרנ"ט ע' קמט.
5. וראה ד"ה באתי לגני תרמ"ד (ספר המאמרים תרמ"ד ע' רצז). תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' רח) תש"י (ספר המאמרים תש"י ע' 111). ובארוכה – ספר המאמרים באתי לגני לכ"ק אדמו"ר זי"ע.
6. ראה תו"א יתרו טו, סע"ד ואילך. סו, ד ואילך. תו"ח וארא ח"א סג, ג. אור התורה דברים ע' תשנד ואילך. וש"נ.
7. ראה יומא כח, ב.
8. לח"א קסב, א (בס"ת). וראה מק"מ שם. תורה אור כג, ג.

הגשמי – שלא כבתחילת הבריאה, שאז היה קיום המצוות ועשיית הדירה לו יתברך בגן עדן, שהוא מקום רחני, ואילו אחר החטא התחילה העבודה בעולם הזה הגשמי¹⁰.

אך עבודת קיום המצוות של האבות הייתה בעיקר בכונות רוחניות, בייחודים עליונים ובדבקות הנפש לאלוקות בתוכן המצווה, אבל לאו דווקא בקיום המצווה בגשמיות¹¹. לדוגמה, קיום מצוות תפילין, שתוכנה שעבוד הלב והמוח לקב"ה, דבר המקביל לייחוד העליון

של מצוות תפילין, שהוא המשכת המוחין חכמה ובינה¹². מבואר בזוהר שהפעולות שעשה יעקב אבינו במקלות, שבהן פיצל צורות של עקודים נקודים ברודים, הן הייחודים העליונים של מצוות תפילין, ובזה קיים יעקב אבינו את מצוות תפילין. אבל במתן תורה התחדש שקיום המצוות צריך להיות בגשמיות ובמעשה בפועל. גם אם יהודי יכוון את כל כונת מצוות תפילין על פי פרד"ס התורה, ובפועל לא הניח תפילין או שחסרה לו אחת מדקדוקיה המעכבים, הרי לא יצא ידי חובת המצווה; ולא ידך גיסא, אם רק הניח תפילין בפועל, גם אם לא כיוון את כל הכוונות, ורק ידע שזו מצווה – קיים בזה את מצוות תפילין!¹³

לכאורה, היות שהתורה מתאחדת עם הקב"ה, והמצוות הן "רמ"ח אברין דמלכא", מסתבר לומר שקיום המצוות ברוחניות נחשב יותר מקיומן בגשמיות. אבל האמת הפוכה – עצמיות התורה נמשכת בעולם הזה הגשמי דווקא¹⁴, ועצמותו

כ"ק אדמו"ר הרשב"ב זי"ע

תורה של אדם הראשון

תחילת קיום המצוות ולימוד התורה היה במעמד הר סיני בשנת ב'תמ"ח לבריאה. ואולם בכל זאת מצינו בדברי חז"ל שקיום התורה והמצוות היה כבר שנים רבות קודם לכן, לא רק על ידי האבות והשבטים, אלא כבר בתחילת הבריאה, שהרי עבודתו של אדם הראשון הייתה לקיים רמ"ח מצוות עשה ולשמור שס"ה מצוות לא תעשה.

הטעם שקיום המצוות היה כבר מיד בתחילת הבריאה הוא כפי שמצינו, שבריאת העולם הייתה "בשביל התורה" ו"בשביל ישראל", והיינו שהתכלית היא ש"ישראל" יקיימו בעולם את "התורה". שהרי תכלית הבריאה היא שתהיה לקב"ה "דירה בתחתונים", וזאת על ידי שבני ישראל ממשכים אלוקות על ידי המצוות שהם מקיימים.

הכוונה האלוקית בתחילה הייתה, שאדם הראשון יעשה לקב"ה "דירה בתחתונים" בגן עדן, הנקרא 'תחתון' יחסית לכל סדר ההשתלשלות, מאחר שהוא הרוחני שבעולם העשייה? ואולם אדם הראשון חטא וגורש מגן עדן, והתחיל סדר חדש בענין קיום המצוות ולימוד התורה בעולם הזה

9. וראה 'ספר המאמרים תר"פ' ע' נד ואילך – ביאור תוכן המשכת אלוקות בגן עדן, למרות שכבר מאיר שם זיו השכינה וכו'.

10. וראה תורה אור בראשית ו, א – כיצד התבררו הניצוצות ע"י העבודה בג"ע.
11. ראה "להבין ולהשכיל" (הוצאת מעיינותיך) ע' 43. ע' 124.
12. שו"ע או"ח סימן כה. תניא פרק מא.
13. ראה באריכות לקמן במאמר הבא.
14. ראה 'באורי הוזהר' להצמח צדק ח"ב ע' תריז ואילך. 'ספר המאמרים מלוקט' ח"ג ע' קיט. ועוד.

גדולה, ואינו יכול לקבל השכל כלל וכלל. מכל מקום הרי זה פועל שכשאומר לפניו השכל עוד הפעם, אזי ההשתוממות כבר אינה קיימת, היות וה'התחדשות' שבזה כבר ירדה, וכעת אפשר לעסוק בקליטת השכל עצמו".

והנמשל הוא – על ידי שכבר נמשך אור התורה והמצוות על ידי האבות, התאפשר אחר כך גילוי הנשמה בגוף על ידי התורה והמצוות שקיומן בגשמיות.

"וכמו כן הוא בכלל ההפרש בין הבעש"ט ותלמידיו ואדמו"ר הזקן: הבעש"ט ותלמידיו היו גילוי אור בדרך המשכה מלמעלה למטה. גם אז היתה 'עבודה', אלא שעבודה זו היתה כמו כלי להגילוי מלמעלה למטה... בכללות היתה זו המשכת גילוי אור בדרך מלמעלה למטה. אצל הבעש"ט ותלמידיו היה בפשיטות ענין זה, אשר העיקר הוא האור וחיות אלקי בעולם. הם ראו את ה'תוך' והפנימיות של כל דבר... ואולם אחר כך בא רבנו הזקן, והתחילה המשכת גילוי אור על ידי עבודה – שלא לפי ערך העבודה, אלא על פי עבודה".

התגלות התורה על ידי האבות לא הייתה אלא הקדמה ו'הכנה' לנתינת התורה בגשמיות במעמד הר סיני, האבות החדירו את קדושת התורה ברוחניות, כדי שאחר כך יהיה קל יותר לעולם הגשמי לקבל את התורה.

כך גם הבעל שם טוב ותלמידיו גילו את תורת החסידות ברובד הרוחני ובאופן שמיימי, כשלב ראשון של ההתגלות, והשלב השני בא בהתגלות תורת חסידות חב"ד על ידי אדמו"ר הזקן בעל התניא.

יתברך נמשך דווקא בקיום המצוות בגשמיות, ואילו כשהתורה והמצוות מתקיימות ברוחניות לא נמשך אלא הארה בלבד¹⁵.

בדומה לזה גם בגילוי תורת החסידות: תחילה התגלתה תורת החסידות בצורה מופשטת, ובלתי-נתפסת בחושי ההבנה האנושיים. ואם כי עבודה זו נעלית מאוד, אבל עצמיות התורה נמשכת בהתלבשותה בגשמיות דווקא. כך גם עצמיות תורת החסידות נמשכה על ידי התגלותה באופן המובן לכול, בתורת חב"ד דווקא.

תועלת ההשתוממות

אך נשאלת השאלה:

אם אכן עיקרה של תורת החסידות הוא כאשר היא באה בהתלבשות בכלי ההבנה של השכל האנושי, מדוע אם כן לא התגלתה לכתחילה בדרך של ביאור והסברה? מדוע התגלתה תחילה במתכונת רוחנית, מופשטת, ורק אחרי תקופה התחילה להתגלות גם בדרך של הבנה והשגה?

אותה שאלה נשאלת גם לגבי התורה: אם האבות כבר קיימו את התורה והמצוות – מדוע לא ניתנה התורה בימי אברהם אבינו? ומה גם שאמרו חז"ל בגמרא ש"אלפיים תורה", מתוך ששת אלפי שנות העולם, כבר התחילו מימות אברהם אבינו?

התשובה לכך היא, שעבודת האבות לא היתה אלא "הכנה למתן תורה" שהתקיים שנים רבות אחר כך. במקום אחר מבאר זאת כ"ק אדמו"ר מהרה"צ¹⁶ על פי משל:

"והמשל בזה – משכל נפלא, שבתחילה כשאומרו לפני מקבל קטן הערך, הנה לגודל פליאת השכל הנה המקבל עומד בהתפעלות ובהשתוממות

15. כמבואר בכמה מקומות (ראה 'אוצר לקוטי שיחות' חלק ו (מועדים) שיחה ג לחג השבועות) בלשון המדרש (שהש"ר פ"א, ג (א)) על המצוות שעשו האבות, שהיו רק ריחות – היינו התפשטות הדבר ולא העצם.

16. ספר השיחות תרפ"ח ע' 18 ואילך.

אוצר לקוטי שיחות

שער לאוצרות
האיך-סופיים של
תורת הרבי מליובאוויטש

רוצים לקבל את
הקטלוג המלא
של הוצאת
מעיינותיך?
שלחו מייל:
orvechayoot@gmail.com

הוצאה
חדשה
כרך
לכל חומש

בית הוצאה לאור לספרות חסידיית

שיחותיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש הן אוצר בלום בכל מכמני התורה. יש בהן מזיגה של גאונות כבירה עם פשטות מופלאה. חידושים, עיונים וביאורים בעניינים רבים ומגוונים, ומכולם הרבי מפיך משמעויות לחיי האדם והוראות למעשה בפועל בעבודת ה'. סדרת ה'אוצרות' משמשת שער לתורתו הרחבה של הרבי למבקשי ה' מכל החוגים. היא מגישה 'טעימה' מתורת הרבי במתכונתה, מאירה בזהר המקורי, בקנקן נאה ומרשים, בלשון הקודש, בחלוקה נוחה למדורים ובתוספת כותרות ותקצירים. יש כאן שש שיחות נבחרות לכל פרשה ולכל מועד, מתוך הסדרה הגדולה של 'לקוטי שיחות', בהגשה נעימה לעין ובתוספת כותרות וסיכומים בהירים.

להשיג ברשתות אור החיים, יפה נוף, קה"ת וכלל חנויות הספרים המובחרות
לבריך החסידות בי"ט כסלו ובאתר mbook.co.il

יסודות העבודה החסידיית

איך לומדים תורה מתוך דבקות בקב"ה?
איך מתפללים מעומק הלב והנשמה?
ואיך עובדים את ה' באמת?
- כל התשובות בקונטרסים המיוחדים
של אדמו"ר הרש"ב נ"ע,
עכשיו במהדורה מבוארת ומאירת עיניים

רוצים לקבל את
הקטלוג המלא
של הוצאת
מעיינותיך?
שלחו מייל:
orvechayoot@gmail.com

חדש
'התפילה'

מעיינותיך
בית הוצאה לאור לספרות חסידיית

שלישיית הקונטרסים המכוננים שכתב כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בעבור
תלמידי ה'תמימים' - קונטרס עץ החיים, קונטרס התפילה וקונטרס
העבודה - מכילים את יסודותיה של עבודת ה' בדרך החסידות.

בקונטרסים האלה מבוארות בהרחבה הגישה הראויה ללימוד התורה,
חינוכותו של לימוד החסידות, הדרך הנכונה לעבודת התפילה, ועבודת
בירור המידות. לצד ביאור עמוק במהות הדברים ניתנת כאן גם הדרכה
מעשית מפורטת להתעלות רוחנית.

במהדורה החדשה ניתן ביאור נרחב ושווה לכל נפש לכל פרקי הקונטרס.

להשיג ברשתות אור החיים, יפה נוף, קה"ת וכלל חנויות הספרים המובחרות
לברידי החסידות בייט כסלו ובאתר mbook.co.il

כי קרוב אליך הדבר מאוד

עבודת התפילה היא עניינו הייחודי של 'קונטרס התפילה',
שכתב כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, לבירור דרכה של תפילה, ולסיקולה מכל
אבני הנגף המצויות בה • לרגל הופעת המהדורה המבוארת של החיבור

דוב ליברמן

להעלות על הדעת שרחוק הוא, וכדברי התורה: "מי יעלה
לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה"³. ולא
ברשעים או בשוטים עסקינן, אלא במחשבה העולה על
דעתו של כל אדם בכל יום בהקשר לכללות עניינה של
קבלת עול מלכות שמים, שהרי מילתם של חז"ל אמורה:
"יצר לב האדם רע מנע"יו"⁴, בכל יום הוא מתגבר עליו

"כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו"¹
– את הפסוק הזה קבע כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע כאבן
הפינה לספר התניא, התורה שבכתב של תורת החסידות,
שבו קבע לו למטרה "לבאר איך הוא קרוב מאוד בדרך
ארוכה וקצרה בעזרת ה' יתברך"². קרוב, מכלל שאפשר

1. דברים ל יד.
2. תניא, שער.

3. דברים ל יב.
4. בראשית ח כא.

ר' חיים יונה ואנחנו

עבודת התפילה היא עניינו הייחודי של 'קונטרס התפילה', שהוא הקונטרס הראשון שכתב כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע ונתנו לתלמידי ישיבת תומכי-תמימים בשנותיה הראשונות (במרחשוון או בטבת ה'תר"ס, פחות משנתיים ומחצה לאחר ייסוד הישיבה באלול ה'תרנ"ז). מתוך דבריו בקונטרס זה, ובמקומות אחרים, אנו למדים שהתפילה היא המטרה הראשית שאליה מכוונת תורת החסידות; היא התועלת העיקרית שיש להפיק מלימוד החסידות, והיא "איבר שהנשמה תלויה בו" – גוף העבודה שבו תלויים וממנו מסתעפים כל שאר ענייני עבודת ה'.

על עבודת התפילה קמה הישיבה המפוארת, שבה תלה את תקוותיו הגדולות, ובין כתליה ביקש לבסס את דמותו של חסיד אמיתי, המנהל את חייו לאור התחושה החודרת: "שצריך להיות אחרת"¹⁰. שלא די במה שנעשה עד כה; שהחיים אינם כפי שהם צריכים להיות; ושאפשר וצריך לרומם אותם טפח ויותר למעלה ממצבם הנוכחי. כך בתורה, כך בהנהגת חיי המעשה, וכך במיוחד בעבודת התפילה, האמצעי העיקרי ליצירת שינוי בר-קיימא בנפש האדם.

זקני החסידים היו נותנים בו סימנים, באותו חסיד שמתפלל כפי שקיווה הרבי הרש"ב שיתפללו, ואמרו: כתפילתו של ר' חיים-יונה לוצקי, אהובו ומקורבו. על חסיד מיוחד זה ותפילתו המופלאה סיפר המשפיע המפורסם, ר' שלמה-חיים קסלמן זצ"ל, מי שהכניס בשערי עבודת התפילה דורות של תמימים בשנותיו כמשפיע בישיבת תומכי-תמימים בארץ הקודש (הדברים נמסרו על-ידי הגה"ח הרב חיים-שלום דייטש שליט"א):

כשחיים-יונה היה בגיל 15 וחצי, למד במחלקת ישיבת 'תומכי תמימים' בשצ'עדריץ. באותה תקופה קירבתי אותו לדרכי העבודה הפנימית. במשך הזמן הוא התחיל להתפלל ב'עבודה', וכעבור תקופה מסוימת התעלה הרבה הרבה יותר (כאן החווה ר' שלמה-חיים בידו למעלה מעלה, כמפליא את גודל מדרגתו של ר' חיים יונה).

הסדר שבו נהג חיים-יונה בעבודת התפילה שלו במשך תקופת לימודיו בשצ'עדריץ היה כזה: הוא היה נוהג להתפלל כל יום באריכות גדולה ביותר. מדי יום ביומו היה מתחיל להתפלל עם כולם, ואחרי שהמניין סיים את תפילתו היה נשאר ביזאל' וממשיך

להמיתו, ואם אין הקב"ה עוזרו – אינו יכול לר'. כל שכן כשקוראים בספר התניא פרק אחר פרק, ודמותו של יהודי כפי שראויה להיות קורמת עור וגידים לנוכח עיני רוחו של הלומד, והלוא אין הדברים מן הקלים או מן הפשוטים.

יהודי כשר של אדמו"ר הזקן, למה הוא דומה? לנר בוער, שאישו מכלה את התפילה הקבועה בו וממוסתת את גופו ועצמו עד שלא נותר בו דבר מלבד כמיהה, דבקות, ייחוד וביטול. כמו הנר הזה היה אדמו"ר הזקן עצמו. אמרו עליו שחתיכות בשר היו נופלות מחוטמו מזמן לזמן מעוצם תשוקתו. את הבערה הזו, ללא קיצורי דרך וללא הנחות, ביקש להבעיר בכל לומדי ספרו ובכל ההולכים בדרכו. על המדרגה הנוראה הזו אמר כי קרוב אליך הדבר. מאוד.

לא בשמים היא

ואיך הוא קרוב מאוד? פשוט, משום שמחזו החפץ הזה איננו בשמים ואף לא מעבר לים, אלא בפוך ובלבבך לעשותו. אם מבוקשו של אדם הוא להיות יהודי כשר, לחיות חיים של אהבה ויראה, של קדושה וטהרה, אין הוא נדרש לא ללכת למקום רחוק כלשהו ולא להשיג אמצעי עזר כלשהו. לא אל השמים עליו לעלות, אלא אל עומק הלב עליו לחפור ולרדת.

וכיצד? ובמה? מה היא העבודה שיש לעשותה? כלל ופרט יש בתשובת שאלה זו: הכלל כולל את הכול, "בכל דרכיך דעה"⁷, בקיום תורה ומצוות ובהגברת הצורה על החומר, הנפש האלוקית על הנפש הבהמית, בכל תחומי חיי האדם. אמנם בתוך ההוויה הכללית הזו קבוע מקום מיוחד ופרטי, היכל שכולו קודש לעבודה זו של חציבה פנימה, של עלייה השמימה, של חציית הים הגדול וכל יתר המכשולים שבדרך עבודת ה', ומקום זה הוא מקומה של "עבודה שבלב זו תפילה"⁸. התפילה, אליבא דתורת החסידות, יותר מכל מצווה אחרת שבתרי"ג מצוות, היא "דבר המעמיד" את שיעור הקומה השלם של עבודת ה'. "שעת צלותא שעת קרבא"⁹, אומר הזוהר הקדוש. כי התפילה היא ההתרחשות המאפשרת לנו לגעת בדברים עצמם, לפתוח את פתח הלב ולכוונו כנגד פתח השמים.

5. ראה סוכה נב, ב.

6. ליקוטי דיבורים בלה"ק, עמ' 62.

7. משלי ג, 1.

8. ראה תענית ב, א.

9. ליקוטי תורה, כי תצא לד, ג, וראה זוהר ח"ג רמג, א.

10. "אז מיא דארץ ואיין אנדערש". מתוך הקדמת הרבי הרי"צ לקונטרס התפילה.

תפילה.

חמישה דורות של תורת ליובאוויטש, שעוסקת בעבודת התפילה בעומק רב ובהרחבה יוצאת דופן, ועדיין כל אחד ואחד שואל ודורש. הכיצד? אך מה לנו כי נלין על כך, והרי הפליאה גדולה הרבה יותר, שכן אלפי שנים אנו מתפללים, ועדיין עניינה של תפילה – למרות מקומה העיקרי וחשיבותה המכרעת – אינו מחוור. "כָּרַם זְלוֹת לַבְּנֵי אָדָם"¹³ – אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין בהן", אומרת הגמרא¹⁴.

אפשר שהספקות והתהיות הם מציאות הכרחית כשאנו עוסקים בדברים שבלב, בדרך רוחנית שכל אדם מוכרח לצעוד בה לברו, בסופו של דבר. דרכי הלב סבוכות הן, וההוראה הנכונה משתנה מאדם לאדם, מדור לדור, מעניין לעניין. גם לכך מתייחס הרבי הרש"ב בדבריו:

אמרת לפרש שיחתי קצת בעניין הזה ממה שנמצא בכתובים מכ"ק אבותינו רבותינו הקדושים וצוקלה"ה נ"ע אשר דבריהם דבר ה' אלקינו יקום לעולם וחיים וקיימים כמאז כן עתה. ולא נצרכה אלא להזכרה בלבד ולעורר את לבב אנ"ש עליהם. וגם להעדפה באיזה עניינים לפי העת והזמן דעכשיו אשר נתמעטו הלבבות כו'.

מחד גיסא, הדברים כתובים עלי ספר וכל הרוצה יבוא וילמד. אין כאן ספק ואין כאן מבוכה, אבל יש כאן תורה שלמה כתובה ומסורה. ומאידך גיסא, אכן "נצרכה להעדפה". עבודת התפילה, ככל מקצוע אחר שבתורה, היא כפולת פנים: תורה שבכתב ותורה שבעל-פה; ואין הנהגת הדור ככלל ובפרט מסורה אלא בידי חכמי תורה שבעל-פה, היודעים איזה עניין יש להעדיף ולהדגיש כעת, בזמן ובמקום שבהם עומד השואל, ואיזה עניין יורד במשקלו.

להתפלל. בשעת התפילה היה מנגן ניגונים חסידיים בדבקות רבה, ומרוב דבקותו לא הבחין בנעשה סביבו. תפילתו נאמרה בנעימה כה ערבה, עד שקרה לא אחת שהתמימים שישבו בקרבת מקום אליו לא היו מסוגלים להמשיך להתרכז בלימודם – קול ניגונו כבש את ליבם והם האזינו לכל מילה שיצאה מפיו. בעקבותיהם נדרכו חושיהם של חבריהם שישבו בשולחן הסמוך, ואף הם השתתקו והאזינו לתפילה. וכך, בהדרגה, השתרר שקט בכל ה'זאל', אבל חיים-יונה כלל לא הבחין בכך והמשיך בתפילתו...¹¹

ר' חיים-יונה זה היה דמות פלאית. חסידים היו רגילים לומר עליו שזכה למדרגת 'פנימיות בינה'. מספרים שכל מאמרי הרבי הרש"ב הארוכים והעמוקים היו שגורים על לשונו מילה במילה. לא מכיוון שיגע בהם ושינן אותם, שכן לא היו ברשותו כתבים כלל, אלא מכיוון שהדברים היוצאים מפי הרבי נחקקו בעצם ליבו ונשמתו בעומק כזה שאין השכחה שולטת בו.

אין הכול בני עליה, ולא כל המוחות והלבבות שווים, אלא שהמעין בקונטרס התפילה ובדרכים הנסללות בו, יגלה שהרבי הרש"ב ראה את תפילתו של ר' חיים-יונה כדרך המלך – הציפייה העיקרית מרוב מניין ובניין של עובדי ה'¹². אמנם יש דרכים אחרות, המתאימות למי שאין הדבר ביכולתו, אך דרכים אלה הן בכחינת יוצא מן הכלל – ולא להפך.

הרבי הרש"ב מקיש על החלון

בפתח הקונטרס מגלה הרבי הרש"ב טפח מן הרקע לחיבורו:

הנה להיות אשר כל אחד ואחד מאנ"ש שואל ודורש איך מתפללים ובמה עובדים את ה' בעבודה שבלב זו

13. תהלים יב ט.

14. ברכות ו, ב. ואי אפשר שלא להיזכר במה שסיפר אדמו"ר הזקן על עצמו, כשעמד על פרשת דרכים שבין ולינה למזריטש, והכריע: "ללמוד, כמדומה לי שאני יודע מעט, אולם להתפלל איני יודע כלל".

11. חסידים הראשונים, ח"ב, עמ' 150.

12. או על כל פנים אלו שתורתם אמנותם, אם נביא בחשבון שהקונטרס הופנה בכל זאת לתלמידי הישיבה, שענותיהם קודש לעבודת ה', ואכן בסופו ישנה התייחסות מיוחדת ל"בעלי עסק", שמצבם אחר.

חלוננו, מפציר ותובע – קומו לעבודתכם, קומו והתפללו, עשו ותיווכחו שאתם מסוגלים. בחנוני נא, בחנוני נא, בחנוני נא. עשו, עשו, עשו ותזכו לראות ישועות בנפשכם.

תוכן הקונטרס: סקירה כללית

ח"י פרקים בקונטרס שלפנינו, ובמבט כולל אפשר לחלק את תוכנם לשני סוגים של הדרכות: עשה ואל תעשה. בליבת הקונטרס עומדת מצוות עשה אחת ויחידה, והיא – להתבונן בדרך הרצויה.

כך מבואר עניינה של דרך זו בפרק ד:

אמנם העבודה האמיתית היא ביגיעה בתפילה ביגיעת נפש ויגיעת בשר, דהיינו יגיעת המוח בעיון גדול ובהתקשרות גדולה (מיט אַ שטאַרקע צוא גיטראגינקייט) בהמושכל, שצריכים לזה אריכות זמן כשעה ויותר להרחיב את ההשגה וההתבוננות בריבוי הפרטים שבו דווקא. ולקרב לעצמו את העניין על פי הסברים הידועים לו או מה שמתחדשים אצלו בעת מעשה.

מן הבחינה המעשית ביותר, יש צורך בהקצאת משאבים משמעותית, דבר יום ביומו, הן ללימוד והן ליגיעה הכרוכה בהתבוננות שבתוכן העניין הנלמד. התבוננות איננה לימוד גרידא. הלימוד מקיף את העניין מבחוץ, ואילו ההתבוננות חודרת אל תוכו, נפגשת עמו, באה לכלל היכרות 'אישית' וקרובה עם תוכנו. כפי שמוסיף ומבאר:

וכל זה יהיה לא כלומד בלבד איזה עניין, כי אם בהתקשרות עצמי בעצם נושא המושכל המושג במוחו... שיוקלט ויונח העניין היטב במוחו ויאיר האור בגילוי ממש במוחו, ומהמוח נמשך אל הלב שנחקק ונרגש האור בלבו. והוא מה שהלב שומע ומרגיש את העניין האלקי המושג במוחו.

התבוננות זו היא הדרך היחידה המאפשרת יצירת שינוי בריקיימא בנפשו של האדם, ומבחנה משולש (פרק יד):

א. עליה להיות כזו המעוררת באדם אהבה ויראה אמיתיות, שבהן יוכל לצאת ידי חובת מצוות עשה של "ואהבת את ה' אלקיך"¹⁸ ומצוות לא תעשה של "את ה' אלקיך תירא"¹⁹, המחייבות את כל ישראל, גברים ונשים, בכל הזמנים ובכל המקומות.

לכירור הדרך הזו, דרכה של תפילה, ולטיקולה מכל אבני הנגף המצויות בה – הקדיש הרבי הרש"ב את הקונטרס הזה. על העלאת קרנה של עבודת התפילה ועל הפיכתה לחלק בלתי נפרד מחייו של כל חסיד – מסר את נפשו. בשעת רצון מיוחדת, בעת התוועדות פורים בשנת ה'תר"ס (היא שנת מסירת קונטרס התפילה, כאמור לעיל), דיבר דברים היוצאים מן הלב בעניין זה¹⁵:

שאל השואל: מה לעשות אם אין מצליחים להגיע לעשייה באופן המבואר במאמר?

השיב: מדוע אין אנו יכולים לעשות? והרי יש לנו במה להגיע: יש לנו תורה וחסידות, ו"הבא ליטהר מסייעין בידו"¹⁶. האם ח"ו בטל מאמר זה?

לאחר מכן ביאר בהרחבה כיצד יש לחיות חיים שעבודת התפילה עומדת במרכזם, כשהוא פורט את האיריאל הגדול לפרוטות מעשיות ולפעולות מוגדרות שאפשר להציאן מן הכוח אל הפועל, ולאחר מכן אמר:

עשו נא כפי האמור. בחנוני נא¹⁷, בחנוני נא, בחנוני נא – ותיווכחו לדעת כי יהיה לכם הַרְגֵש פנימי שגם לאחר התפילה, תוך כדי שהייה בעסק, לא יישכח לגמרי... מדוע אתם אומרים שאין ביכולתכם להגיע לדרגה הנדרשת ולהשיגה? עשו! התחילו מיד בעשייה! עשו, עשו, עשו כך, ותיווכחו שתגיעו ותשיגו... עשו נא כפי שאמרת ותיווכחו שאתם מסוגלים, אלא שאינכם רוצים...¹⁵

אחד השומעים, שראה את התרגשותו הגדולה של הרבי, פנה אליו וביקש ממנו לחדול מן הדברים כדי שהדבר לא יזיק לבריאותו. על כך השיב הרבי בהתבטאות נדירה:

גם אתה אינך יודע מה טוב עבורי. ודאי רצוני עתה להיות בבריאות... שכן העולם צריך אותי... אין זה אמנם כפי שאומרים וכותבים עליי את התואר "הקדוש". זאת לא. נבואה אין בימינו וגם רוח הקודש. אך בחרתי במלאכתי להיות "שול קלאפּער" [=שמש המקיש בחלונות כדי לעורר את הציבור לקום ולהתפלל], לקרוא אנשים לבית הכנסת, שגם זו מלאכה.¹⁵

כבואנו לעסוק בקונטרס התפילה, יהיה בעל השמועה עומד לעינינו בדרך שבה ביקש שנראה אותו: כשאנו מבפנים, נתונים על מיסתנו, והוא מבחוץ, דופק על

15. תורת שלום.

16. פסיקתא זוטרתא, בשלח.

17. ע"פ מלאכי ג.

18. דברים ו ה.

19. שם ו ג.

ב. עליה לעורר אהבה ויראה המתקיימות לאורך זמן, ומפחות חיות בקיום כל רמ"ח מצוות עשה (היונקות ממירת האהבה) ושס"ה לא תעשה (היונקות ממירת היראה).

ג. עליה להיות כזו העושה את האדם לבר דעת, מסייעת לו לחדר את מבטו ומחזקת את יכולתו למאוס ברע ולבחור בטוב בכל פרטי הנהגתו (פרק ט).

לא דבר קל הוא, והרבה יש להישמר מפני ההטעיה העצמית האורבת למתבונן בשלבים העומדים לאורך הדרך הארוכה. על כן יש להתרגל תחילה לרכו את המחשבה בעיון כלשהו במשך זמן קצר, "שירגיל האדם את עצמו לעסוק בעיון באיזה עניין גם בשאר היום... כשעה או שתיים" (פרק ו), ומתוך כך יבוא מעט מעט למדרגת יגיעת המוח המאפשרת את המעבר מן המוח אל הלב.

מתוך מצוות עשה זו נגזרות כמה מצוות לא תעשה, המבקשות לשמור אותנו מדרכי טעות:

- **שלא יבקש האדם להיות 'משכיל' בחסידות,** להרחיב דעתו מתוך אהבת החכמה והלימוד, אלא יבקש להיות נמנה עם ה'עובדים', המבקשים תמיד את העצם – את המפגש שבין עצם העניין הנלמד ועצם נשמת הלומד. הלומד סתם, מזהיר הרבי הרש"ב (פרק ט), עלול להגיע למצב שבו תורתו נהפכת לו לסם המוות, מנפחת את ישותו בחשיבות עצמית ובגסות הרוח, עד שטוב היה אילו לא היה לומד כלל. לבד מזאת, לימוד כזה אינו מתקיים, ועתיד להישכח (פרק ח).

- **שלא יתבונן בהתבוננות כללית,** המסתפקת בתפיסה שטחית וחיצונית של העניין, אלא בהתבוננות פרטית, כזו המתעמקת בפרטי העניין וממזה את הבנתם. הצורך באזהרה זו הוא מפני שההתבוננות הכללית אכן מרגשת, והיא אף עושה זאת מהר יותר מן ההתבוננות הפרטית, אך רגשות אלה הם בכחינת דמיון כוזב ש'כחלום יעוף', ואין בכוחם לפעול שינוי כלשהו מעבר להתרגשות הזמנית (פרק ב).

- **שלא יבקש הלומד להמציא המצאות ולחדש חידושים משלו,** אלא יבקש להיות כלי לקבל (פרק ג). גם מן הלומדים המבקשים לעצמם את העמוקים והמופלאים שבררושי החסידות אין דעתו של הרבי הרש"ב נוחה. על האדם לדעת את מקומו, ולהתמקד במאמץ ללמוד ולהבין היטב את הדרושים השווים לכל נפש, הקרובים לעניינים המוזכרים לאורך חלקי התפילה (פרק ז).

- **אזהרה מיוחדת לצעירים, שלא יעלו במעלת ההתבוננות לפני עונתן.** אין מה להיחפז, ויש להקפיד על התקדמות מתונה מתוך שמירה על הכלל היסודי ביותר: שלא יטעה האדם את עצמו. כך, למשל, הדריך המשפיע ר' שלמה זחיים קסלמן זצ"ל שאותן "שעה או שתיים" שהזכרנו לעיל הן חמש או עשר דקות בערכו של הדור הזה, והיה קוצב לכל תלמיד את דקותיו במשורה, מתוך היכרותו המעמיקה עמו (פרק יד).

סביב הנושא המרכזי הזה נגזרותיו מבאר הרבי הרש"ב עוד כמה וכמה נקודות, ובהן:

הדרכים הראויות למי שאינו מצליח להגיע לידי "התקשרות עצמית בעצם נושא המושכל":

- **התבוננות של 'בכּן' –** דהיינו: העמקת הדעת בתמצית העניין או במסקנה המעשית הנגזרת מתוכו. למרות חסרונותיה הרבים של דרך זו, כולל אותה הרבי הרש"ב בכלל 'עבודה שלב' ומראה כיצד גם היא פועלת את פעולתה הרצויה, גם אם באופן מצומצם הרבה יותר (פרק ה).

- **התבוננות בעניינים השייכים לסדר התפילה,** שגם היא הדרכה למי "שאין דעתו יפה כל כך לקשר את עצמו בעצם העניין האלוקי", ונראה שתועלתה היא בעיקר בכך שהלומד אינו צריך להביא ממרחק לחמו אלא להתבונן במילות התפילה עצמן. מי שיש לו בסיס מסודר של ידיעה נרחבת בחסידות, כבר ימצא את הקשר שבין המילים ובין העניינים הידועים לו היטב – עד שיאירו לו מילות התפילה ויביאו אותו לידי התפעלות הלב וחיות בקיום התורה והמצוות (פרק י).

- **קבלת עול,** שהיא היסוד השווה לכל נפש, "שכל אחד ואחד צריך לקבל עליו עול מלכות שמים שלמה לידע בנפשו שיש לו אדון... וגם הוא צריך לקבל עול מלכותו יתברך עליו ולהיות עבד נאמן אליו יתברך". גם מי שאינו עומד באחת ממדרגות ההתבוננות שנתבארו לעיל, הנה אם ישם לבו לעיקר הגדול הזה ויחיה אותו בכל רגעיו, תוך השתדלות להיכנס לעבודת התפילה על פי יכולתו, אזי "הבא ליטהר מסייעין לו מלמעלה... ויפתח לו ה' יתברך פתח יתרה להאיר מוחו ולבו בתורתו ועבודתו יתברך" (פרק טו). בכלל הנחיה זו היא גם ההדרכה להיות מן השונים הלכות בכל יום, והכוונה ל"הלכות פסוקות הצריכות למעשה", שהיא חלק בלתי-נפרד מקבלת עול מלכות שמים (פרק יז).

- **דרך ראויה לבעלי עסקים,** שאין עיתותיהם בידם והם אנוסים לבלות את רוב זמנם בעסקיהם, ועליהם

להישמר על כל פנים ללמוד מעט קודם התפילה, להתפלל במתינות ולשבור ליבם בקרבם על היותם שקועים "בהבלי העסקים הסובבים עליהם מכל צד ופינה". מתוך כך יזכו ל'רשימת הארה' שתגן עליהם ותקרב אותם לאלוקות גם בהיותם בשוק (פרק טז).

עניינים נוספים המתבארים לאורך הדרך הם:

כיצד נעשים כלי הראוי לקבל אור אלוקי – חמשת הכנות מבוארות בהרחבה (פרק יא), עם הכנה כללית של התעוררות תשובה הנדרשת ממי שיודע בנפשו שאין הוא כלי לכך, "שאינו לו שום חפץ ותשוקה ללמוד דא"ה ולייגע ולהעמיק בזה" (פרק יב).

מודעות לחלקי הרע – חובתו של המתבונן להיות מודע היטב לחלקי הרע שבנפשו, כדי שיוכל לתקן כל אחד ואחד מהם בפרטיות ולא יסתפק במאיסה כללית בלבד, שאינה מתקיימת ואינה מועילה (פרק יג).

לדרך עריכת הביאור

מאמר זה מלווה את סיום מלאכת הביאור על קונטרס התפילה במסגרת ספריית 'המעיינות', החותם גם את המאמץ לביאורם של שלושת הקונטרסים שחיבר הרבי הרש"ב בעבור תלמידי הישיבה – קונטרס התפילה, קונטרס העבודה וקונטרס עץ החיים.

בעריכת הביאור הייתה עיקר מגמתנו הבהירות והפשטות. בגוף דברי הרבי הרש"ב פתחנו ראשי תיבות, חילקנו את העמודים הצפופים לפסקאות והוספנו סימני פיסוק ומראי מקומות. את הביאור עצמו ערכנו כך שישמש מעין 'חברותא' ללומד, החוזר בעבורו על דברי הרבי הרש"ב בלשון קלה יותר, ואגב כך מספק לו תועלת כפולה: מבט כללי על התפתחות המהלך לאורך פרקי הקונטרס, ומבט פרטי המנתח אחת לאחת את הנקודות המבוארות בכל פסקה.

ככלל, לא התיימרנו להעמיק בדברים, לחדש בהם או להוסיף עליהם מן המבואר במקומות אחרים. ואולם במקומות שבהם חשבנו שדברי תורה עשירים יותר במקום אחר, או כאשר הרבי הרש"ב עצמו רימוז למבואר במקום אחר, לא נמנענו מלצטט משם בהרחבה.

בכל פרק מובא קדימון קצר, המצביע על עיקר המבואר בפרק זה.

אחד המאפיינים המקשים על לימודו של קונטרס זה הוא השימוש המרובה בסוגריים בתוך סוגריים, כשלעתים נדרש מאמץ משמעותי רק כדי להבין היכן מתחיל

ונגמר מאמר מוסגר כלשהו, ולאן שייכת כל שורה ברצף העניינים המתבארים כשהם שלובים זה בזה. כדי לפתור את הבעיה, נקטנו בכמה דרכים:

א. הזחת פסקאות, היוצרת הפרדה ברורה בין רמות הסוגריים השונות.

ב. כשמאמר מוסגר קוטע את רצף הביאור בעניין כלשהו, העתקנו מילים ספורות מהמשך העניין כדי לסייע ללומד למצוא היכן נמשך המשפט שנקטע, וכן להפך (העתקנו מילים ספורות מתחילת העניין כדי להזכיר ללומד את ההקשר שאליו שייכת הפסקה, לאחר שנקטע). מילים אלו צבועות אפור.

ג. בנוסח הנדפס נשמטו בכמה מקומות סימני סוגריים, לעתים בראש מאמר מוסגר ולעתים בסופו. לאחר עיון הגענו לכלל הצעה בדרך אפשר מהו מקומם הראוי של הסוגריים האבודים, והוספנו אותם בדרך הבאה: [I או O].

בסוף הקונטרס מובא לקט שיחות ומכתבים מנשיאי חב"ד לדורותיהם בעניין עבודת התפילה. לקט זה, ביחס לרוחב היריעה של הנושא הנדון ברחבי תורת חב"ד, הוא רק כטיפה מן הים, אך השתדלנו להתמקד בדברים שיש להם נגיעה ישירה בעניינים המבוארים בקונטרס, וכן בדברים שיש בהם משום הדרכה מעשית לעבודת התפילה. חלק משמעותי מתוך הלקט לקוח מספר השיחות 'תורת שלום', והם מלווים את קונטרס התפילה בבחינת 'תורה שבעל פה' ומגלים לנו מעט על הכוונות והרצונות שעמדו כשורש כתיבתו, בדרך שבה ביטא אותם הרבי הרש"ב עצמו בהתעודותיו.

יהי רצון שביאורנו יסייע בידי הלומדים ותרכה הדעת.

נחתום מאמר זה בדברים שבהם חתם הרבי הרש"ב את הקונטרס:

הנה ביארתי לפניכם הכרח העבודה בתפילה הנוגע מאוד לכל אחד ואחד בחיי נפשו ממש, ואיך ומה הוא אופן העבודה בתפילה על פי תורת אמת אשר הנחילנו כ"ק אבותינו אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זכותם יגן עלינו, ואתם אהובי אחי ורעי שימו לבבכם היטב אל כל הדברים הנ"ל ותחוסו על נפשכם ללמוד לדעת את ה' בלימוד הטוב בעיון לידע הדברים על בוריים היטב, אבל יהיה הלימוד על מנת לעשות דווקא, היינו לעבוד את ה' בלימוד הזה בעבודה אמיתית שבמוח ולב בתפילה לפעול ישועות בנפשם לברר ולזכך את המידות טבעיים ולהוסיף אור וחיות בקיום התורה ומצוות. והיה לבכנו שלם ואמת עם ה' אלקינו בכל פרט ופרט, וה' יתברך יהיה בעזרנו ויאיר עינינו באור אמיתית תורתו ועבודתו יתברך, אמן כן יהי רצון.

עכשיו גם אתם יכולים להבין חסידות

הרב מנחם ברוד מגיש את מושגי היסוד של החסידות בלשון בהירה וקולחת, למתחילים ולמתקדמים כאחד

רוצים לקבל את הקטלוג המלא של הוצאת מעיינות? שלחו מייל: orvechayoot@gmail.com

חדש

לחסידות עולם מושגים משלה, שאינו נהיר למי שאינו מעורה בו. מקצתם שאובים מתורת הקבלה, וגם מושגים ידועים ומוכרים זוכים להארה ייחודית ומעמיקה בתפיסתה של החסידות.

ואולם המבנה האופייני של מאמרי החסידות נוגע ולא נוגע בהסברת המושגים. בפעם הראשונה יוצא לאור הספר המיוחד, שבא לעזרתם של מתחילים ומתקדמים כאחד.

מושגי החסידות מוגשים כאן בשפה בהירה וקולחת, בסגנונו הייחודי של הרב ברוד, המסביר גם דברים מורכבים ועמוקים בלשון פשוטה ומובנת לכול.

להשיג ברשתות אור החיים, יפה נוף, קה"ת ובכל חנויות הספרים המובחרות לברידי החסידות בייט כסלו ובאתר mbook.co.il

מעיינות

בית הוצאה לאור לספרות חסידית

תכנית לימוד
עצמית בחסידות
לאברכים ובחורי
ישיבות

תוכנית המבחנים של 'לב לדעת' יוצאת לדרך

ההרשמה בעיצומה!

לימוד עצמי • ימי עיון עונתיים • מבחנים נושאי מלגות

לב
לדעת
תכניות
לימוד
בחסידות

לב
לדעת
תפארת שמשון

נקודות הרשמה

רשת חנויות הספרים יפה נוף אצל הנציגים ישיבות ובכוללים

פנייה למוקד לב לדעת במוקד הטלפוני: 0722219050 lladaat@gmail.com

בני התורה תלמידי הישיבות ומבקשי ד' מוזמנים להתוועדות מיוחדת
לרגל י"ט כסלו יום הילולת המגיד ממעזריטש וגאולת בעל התניא

זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל,
אשר בו יתגדל ויתקדש שמייה רבה
ויתעורר אלפי לבבות בישראל בתשובה
ועבודה שלב"י

(מדברי בעל התניא)

בני
התעוררות
בהצוות
התניא

יום שני אור לי"ט כסלו
פתיחת שערים בשעה: 23:45
בבניי האומה ירושלים - אולם אוסישקין

עם
אברהם פריד
שולי רנד

ובעלי מנגנים נוספים

דברי התעוררות:

הרב ר' בערל לאזר שליט"א רבה הראשי של רוסיה
הרב ר' שבתי סלביצקי שליט"א שליח ומשפיע אנטוורפן

דמי כניסה 70 ש"ח | לאברכים ובחורי ישיבות 30 ש"ח לכל האירועים כולל כניסה ליריד ספרי החסידות